



РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА
411-64/19
Београд



Заштитник грађана
Zaštitnik građana



International Aid Network

дел. бр. 7343 датум: 27. фебруар 2020. год.

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

МОНИТОРИНГ ЗАВОДА ЗА ИЗВРШЕЊЕ КРИВИЧНИХ САНКЦИЈА

Извештај о посети Окружном затвору у Прокупљу

Београд, фебруар 2020. године

САДРЖАЈ

1. УВОД

- 1.1. **Мандат НПМ**
- 1.2. **Подаци о посети заводу**
 - 1.2.1. Општи подаци о посети
 - 1.2.2. Ток посете
 - 1.2.3. Сарадња са НПМ
- 1.3. **Подаци о заводу**
 - 1.3.1. Општи подаци
 - 1.3.2. Посебни подаци
 - 1.3.3. Локација и архитектура

2. УТВРЂЕНО СТАЊЕ И ПРЕПОРУКЕ

- 2.1. **Материјални и други животни услови**
 - 2.1.1. Смештај
 - 2.1.2. Спаваонице
 - 2.1.3. Хигијена
- 2.2. **Исхрана**
 - 2.2.1. Трпезарија
 - 2.2.2. Кантина
- 2.3. **Правна заштита, безбедност и контрола**
 - 2.3.1. Правна заштита
 - 2.3.1.1. Информисање о правима и доступност прописа
 - 2.3.1.2. Пружање правне помоћи
 - 2.3.1.3. Посете бранилаца, конзулата и организација за заштиту људских права
 - 2.3.1.4. Поднесци и притужбе
 - 2.3.1.5. Достављање писаних поднесака
 - 2.3.2. Безбедност
 - 2.3.2.1. Повреде безбедности (ванредни догађаји)
 - 2.3.2.2. Мере безбедности
 - 2.3.2.2.1. Претреси (прегледи) лица, просторија и пакета
 - 2.3.2.2.2. Видео надзор
 - 2.3.2.2.3. Аларм за позивање страже
 - 2.3.2.2.4. Служба за обезбеђење
 - 2.3.2.3. Мере принуде
 - 2.3.2.4. Посебне мере
 - 2.3.2.5. Дисциплинске мере
 - 2.3.3. Контрола
- 2.4. **Третман и положај лица лишених слободе**
 - 2.4.1. Третман
 - 2.4.1.1. Организација и едукација запослених на пословима третмана
 - 2.4.1.2. Пријем и утврђивање програма поступања
 - 2.4.1.3. Остваривање програма поступања (третмански рад)
 - 2.4.1.4. Измена програма поступања
 - 2.4.1.5. Социјална подршка и припрема осуђених за отпуст
 - 2.4.2. Образовање и стручно усавршавање
 - 2.4.3. Упошљавање
 - 2.4.4. Слободно време

- 2.4.4.1. *Заједничке просторије*
- 2.4.4.2. *Време изван затворених просторија и физичке активности*
- 2.4.4.3. *Културне и уметничке активности*
- 2.4.5. **Обавештавање**
- 2.4.5.1. *Штампа*
- 2.4.5.2. *Телевизија*
- 2.4.5.3. *Библиотека*
- 2.4.6. **Посете**
- 2.4.7. **Пошиљке и комуникација**
- 2.4.7.1. *Пакети*
- 2.4.7.2. *Новчане пошиљке*
- 2.4.7.3. *Телефонирање*
- 2.4.8. **Верска права**
- 2.4.9. **Поступање према посебно осетљивим особама**
- 2.5. Здравствена заштита**
- 2.5.1. **Организација**
- 2.5.1.1. *Здравствена служба*
- 2.5.1.2. *Здравствене евиденције*
- 2.5.1.3. *Праћење здравственог стања*
- 2.5.1.4. *Просторије за пружање здравствене заштите*
- 2.5.1.5. *Апотека, подела лекова и терапије*
- 2.5.2. **Лекарски прегледи**
- 2.5.2.1. *Прегледи по пријему*
- 2.5.2.2. *Редовни (периодични) прегледи*
- 2.5.2.3. *Прегледи по захтеву*
- 2.5.2.4. *Прегледи у посебним случајевима*
- 2.5.3. **Лечење и интервенције**
- 2.5.3.1. *Лечење и интервенције у заводу*
- 2.5.3.2. *Лечење и интервенције ван завода*
- 2.5.3.3. *Стоматолошка заштита*
- 2.5.4. **Посебни аспекти здравствене заштите**
- 2.5.4.1. *Заразне болести*
- 2.5.4.2. *Болести зависности*
- 2.5.4.3. *Повређивања*
- 2.5.4.4. *Штрајк глађу*
- 2.5.4.5. *Смртни случајеви*
- 2.5.5. **Здравствена едукација**
- 2.5.6. **Здравствени надзор**
- 2.5.6.1. *Надзор над радом завода*
- 2.5.6.2. *Надзор над радом здравствене службе*

1. УВОД

1.1. МАНДАТ НППМ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НППМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НППМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамом разговара са тим лицима, и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају. По обављеним посетама, НППМ сачињава извештаје које доставља посећеној установи. Након тога, НППМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

У чл. 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НППМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсманима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом. У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица Одељење националног механизма за превенцију тортуре, која обавља стручне послове НППМ, чији је мандат одређен чланом 4. Опционог протокола за превенцију тортуре. Одељењем руководи начелник, који за рад Одељења и свој рад одговара заштитнику.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НППМ,² којим је предвиђено да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НППМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног поступка по јавном позиву,³ Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НППМ, и то: Београдски центар за људска права, Иницијативу за права особа са менталним инвалидитетом (МДРИ-С), Комитет правника за људска права (ЈУКОМ) и Међународну мрежу помоћи (ИАН). Анексима Споразума о сарадњи,⁴ сарадња је продужена са удружењима Иницијатива за права особа са менталним инвалидитетом (МДРИ-С), Комитет правника за људска права (ЈУКОМ) и Међународна мрежа помоћи (ИАН).

¹ "Сл. лист СЦГ - Међународни уговори", бр. 16/05 и 2/06 и "Сл. гласник РС - Међународни уговори", бр. 7/11.

² Потписан 12. децембра 2011. године.

³ Објављен у "Сл. гласнику РС", бр. 25/18.

⁴ Закључени 22. априла 2019. године.

1.2. ПОДАЦИ О ПОСЕТИ ЗАВОДУ

1.2.1. ОПШТИ ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

УСТАНОВА	Окружни затвору у Прокушљу
ВРЕМЕ ПОСЕТЕ	24. и 25. октобар 2019. године
ОСНОВ ПОСЕТЕ	Послови Националног механизма за превенцију тортуре, у складу са чл. 2а Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака
ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана, у сарадњи са удружењима Комитет правника за људска права и Међународна мрежа помоћи
ВРСТА ПОСЕТЕ	Редовна, по Плану посета за 2019. годину
НАЈАВА ПОСЕТЕ	Посета је најављена
САСТАВ ТИМА	<p>Вођа тима: Марко Анојчић, <i>Заштитник грађана/Одељење НПМ</i></p> <p>Чланови тима: Јелена Јанков, <i>Заштитник грађана/Одељење НПМ</i> Милена Васић, <i>Комитет правника за људска права</i> др Снежана Павлекић, <i>Комитет правника за људска права</i></p>

1.2.2. ТОК ПОСЕТЕ

НПМ посете установама у којим се налазе лица лишена слободе обавља у складу са усвојеном методологијом, по којој посета садржи пет фаза.

Фаза I: Разговор са руководством

Посета тима НПМ започета је разговором са начелником Службе за обезбеђење, који мења управницу у њеном одсуству. Вођа тима указао је на мандат НПМ, опште циљеве који се желе постићи, принципе поступања и план посете Заводу. Начелник је представио Завод у општим цртама и указао на основне проблеме са којима се Завод суочава у раду.

Фаза II: Обилазак установе

Тим НПМ је обишао смештајне капацитете у Заводу: просторије за смештај лица лишених слободе, простор за шетњу, просторије за посете, за заједничке активности, просторије за пружање здравствене заштите, кухињу, трпезарију и друге. Економија, која се налази на другој локацији, је посећена другог дана. Током обиласка спаваоница и других просторија које користе лица лишена слободе обављени су разговори са затеченим лицима, без присуства службеника.

Фаза III: Утврђивање стања у појединим областима

У оквиру ове фазе посета је обухватила разговоре са руководиоцима области рада у Заводу о стању у релевантним областима као што су безбедност и инциденти, мере принуде, посебне и дисциплинске мере, права лица лишених слободе и њихов третман, здравствена заштита и друго. Начелници и друга одговорна лица у Заводу су чланове тима НПМ информисали о стању у Заводу и проблемима са којима се суочавају у раду. Током разговора извршен је увид и фотокопирање документације релевантне за утврђивање стања и поштовања права лица лишених слободе.

Фаза IV: Интервјуи са лицима лишеним слободе

Тим НПМ је обавио разговоре са већином лица лишених слободе, који су се у време посете налазили у Заводу. У овој фази, обављени су разговори са лицима која су затражила приватне разговоре, без присуства других лица, као и са лицима за које су чланови тима на основу свих прикушњених информација проценили да је потребно да са њима обаве разговоре у приватности.

Фаза V: Завршни разговор са руководством

Посета Заводу окончана је разговором тима НПМ са управником. Тим је указао на основне утиске о посети, пре свега о поштовању права лица лишених слободе, уоченој атмосфери међу осуђенима, односу запослених према тиму НПМ, о примедбама које су истакла лица лишена слободе, као и на најочљивије недостатке који су током посете утврђени. Још једном су проверени налази до којих је тим дошао и разматране су могућности за унапређење поступања према лицима.

1.2.3. САРАДЊА СА НПМ

Управа Завода и сва затечена службена лица остварила су пуну сарадњу са тимом НПМ, омогућивши му да несметано обави своју дужност.

Запослени су показали кооперативност, дали одговоре на сва постављена питања, тиму НПМ су омогућили приступ свим просторијама и инсталацијама, фотографисање свих делова Завода без ограничења, као и преглед, увид и фотокопирање целокупне тражене документације. Омогућен је и несметан и ненадзиран разговор са свим лицима лишеним слободе по избору чланова тима НПМ.

Поступање управе Завода и свих запослених у смислу стварања услова за рад НПМ, као и недвосмислено исказана критичка свест у односу на пропусте уочене током посете, охрабрује у смислу очекивања да ће уочени недостаци на које је указано у овом извештају бити благовремено отклоњени, у складу са објективним могућностима Завода.

1.3. ПОДАЦИ О ЗАВОДУ

1.3.1. ОПШТИ ПОДАЦИ

НАЗИВ	Окружни затвор у Прокупљу
АДРЕСА	Никодија Стојановића Татка бр. 6, Прокупље
КОНТАКТ	телефон, факс: 027/324 427 електронска пошта: pkzatvor@uiks.gov.rs
УПРАВНИЦА	Јасмина Мировић
ВРСТА	окружни затвор
ТИП	полуотворени
ОДЕЉЕЊА	отворено полуотворено затворено
СЛУЖБЕ	Служба за обезбеђење Служба за обуку и упошљавање Служба за опште послове Одсек за третман Одсек за здравствену заштиту
БРОЈ РАДНО АНГАЖОВАНИХ	укупно 58, од тога: - 2 на пословима третмана - 30 на пословима обезбеђења - 11 на пословима обуке и упошљавања - 3 на пословима здравствене заштите, од тога 2 медицинска техничара 1 лекар - 11 на општим пословима, од тога: 1 дипломирани правник 1 професионални кувар
ПРЕДВИЂЕН КАПАЦИТЕТ	за укупно 86 лица, од тога: - за 20 притворених - за 61 осуђених - за 5 прекршајно кажњених

1.3.2. ПОСЕБНИ ПОДАЦИ (број лица лишених слободе на дан посете)⁵

УКУПНО	<p>Укупно 54 лица, од тога:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 7 у притвору - 45 на извршењу казне затвора, и то: <ul style="list-style-type: none"> 38 осуђених <ul style="list-style-type: none"> 1 у пријемном одељењу 3 у отвореном одељењу 21 у полуотвореном одељењу 13 у затвореном одељењу 7 прекршајно кажњених - 2 у удаљењу или бекству (1 притворени и 1 осуђени)
ПРИПАДНИКА ПОСЕБНИХ ГРУПА	<ul style="list-style-type: none"> - 4 странаца у притвору
РАДНО АНГАЖОВАНИХ	<p>Укупно 18 лица на извршењу казне затвора, од тога:</p> <ul style="list-style-type: none"> 17 осуђених <ul style="list-style-type: none"> 7 из отвореног одељења 10 из полуотвореног одељења 1 прекршајно кажњени 17 у Заводу 1 ван Завода
ИНФЕКТИВНО ОБОЛЕЛИХ	<p>6 лица од хепатитиса</p>

⁵ На дан посете, није било лица лишених слободе на извршењу дисциплинских или посебних мера, према којима се примењују мере принуде нити оних која одбијају храну или воду (штрајк глађу).

1.3.3. ЛОКАЦИЈА И АРХИТЕКТУРА

<p>ЛОКАЦИЈА</p>	<p>Завод се налази у ужем центру града, граничи се са централном градском улицом, зградама полицијске управе и општине и парком. Прилази му се кроз унутрашње заједничко двориште које користе још полиција и општина. Отворено одељење се налази на економији "Расадник" у место Доња Трнава, на око 5 километара удаљености, десно од пута Прокупље – Приштина и простире се на површини од 84 хектара.⁶</p>
<p>АРХИТЕКТУРА</p>	<p>Спратна конструкција у облику ћириличног слова П у оквиру које су службене просторије и просторије за лица лишена слободе. Четвороугаоно подигнути објекти затварају затворски круг мање површине. Дуж спољашњег зида са унутрашње стране се налазе монтажни објекти који служе као помоћне просторије (магацини, вешерница и надстрешнице).</p>
<p>СТАЊЕ ОБЈЕКТА</p>	<p>Изградња Завода започета је завршетком Првог светског рата, а завршена је око 1927. године. Од тада се континуирано врши адаптација. Доградња управне зграде извршена је у времену од 1978. до 1980. године.</p>



*уоквирени објекат је Завод, мањи поред њега полиција, а већи општина
(преузето са Гугл мапа)*

⁶ <http://www.uiks.mpravde.gov.rs/cr/articles/ustanove-za-izvršenje-krivичnih-sankcija/okružni-zatvori/okružni-zatvor-u-prokuplju>.

2. УТВРЂЕНО СТАЊЕ И ПРЕПОРУКЕ

НПМ је уочио да надлежне службе ОЗ Прокупље изузетно уредно воде документацију која се односи на поступање према лицима лишеним слободe, због чега похваљује Завод.

НПМ сматра да уредно вођење евиденција доприноси добром управљању институцијом, представља једну од гаранција заштите основних права лица лишених слободe и помаже у оптимизацији управљања подацима у циљу индивидуализације третмана.

2.1. МАТЕРИЈАЛНИ И ДРУГИ ЖИВОТНИ УСЛОВИ

ОЗ Прокупље је затечен у генерално задовољавајућем стању у погледу материјалних услова. Завод се реновира, мењају се прозори и подови и послови у већини спаваоница су завршени.

НПМ би желео да од ОЗ Прокупље добије информације о току реновирања спаваоница које до посете НПМ нису биле завршене.

2.1.1. СМЕШТАЈ

ОЗ Прокупље је завод полуотвореног типа, у коме се налазе осуђена лица разврстана у затворено, полуотворено и отворено одељење, прекршајно кажњена лица, лица којима је одређена мера притвора и лица којима је одређено задржавање у кривичном поступку.

Затворено одељење се налази у једном крилу објекта. Одељење притвора је у његовом приземљу, а осуђени разврстани у затворено одељење на спрату. На спрату се смештају и задржана лица.

За затворено одељење су у дану посете биле опредељене три спаваонице, од којих се једна користила као дневни боравак (заједничка просторија) за лица из овог одељења. За притвор су се користиле две просторије. Једна просторија у Одељењу притвора је намењена за притворенице, у дану посете је била празна, а у дану пре посете једна жена је отпуштена из притвора. У Завод се смештају лица задржана на основу Закона о кривичном поступку, у посебну спаваоницу, одвојено од осталих лица лишених слободe. За њих је задужен полицијски службеник, а храну обезбеђује ОЗ Прокупље.

Полуотворено одељење је у другом крилу објекта и ту су, у приземљу, смештени осуђени из полуотвореног одељења и прекршајно кажњени. Прекршајно кажњени су смештени у посебној спаваоници, али готово цео дан проводе заједно са осуђеним лицима.

1.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Прокупље прекршајно кажњено кажњена лица су у готово сталном контакту са осуђеним лицима.

РАЗЛОЗИ

Различите категорије затвореника морају да буду у различитим установама или деловима установа, при чему се у обзир узимају њихов пол, старост, кривична евиденција, правни основ лишења слободе и потребе поступања са њима.⁷

Кажњени се распоређује на извршење казне затвора у посебном одељењу завода, одвојено од осуђених за кривична дела.⁸

ПРЕПОРУКА

ОЗ Прокупље ће прекршајно кажњена лица распоредити у посебно одељење и онемогућити им контакт са осуђеним лицима.

Отворено одељење се налази на економији, на удаљености од око 5 километара и тамо су осуђени разврстани у А и Б1 групе смештени у једном објекту.

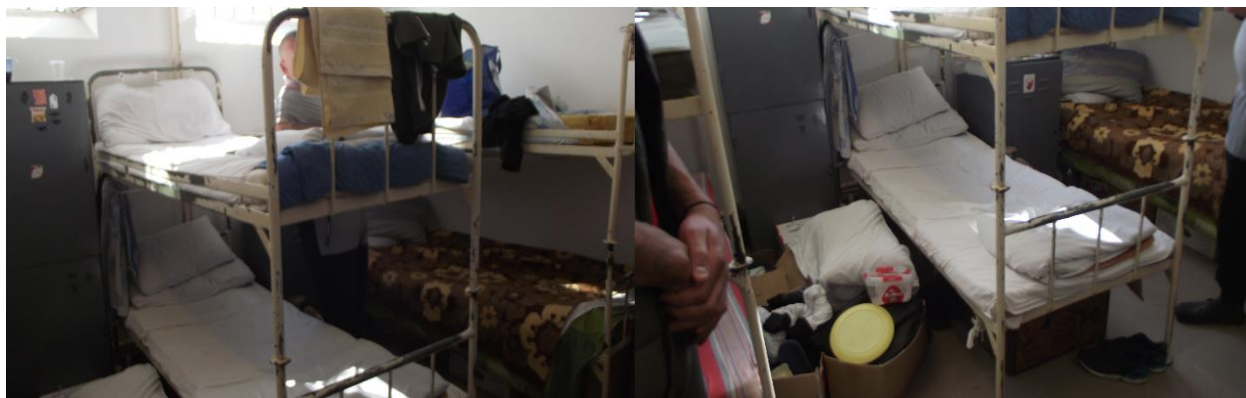
2.1.2. СПАВАОНИЦЕ

Број кревета по спаваоницама је различит, па тако има спаваоница са 3 кревета са по 2 лежаја на спрат (затворено одељење), са 4 кревета са по 2 лежаја на спрат (притвор), па до 5, 6 и 10 кревета са по 2 лежаја на спрат (полуотворено, спаваоница за прекршајно – кажњена лица и затворено одељење).

Спаваонице у Заводу су различитих димензија и капацитета. Ако се узме у обзир број кревета који се налази у спаваоницама, димензије скоро свих нису у складу са важећим стандардима. Иако у тренутку посете тима НПМ нису сви лежајеви били попуњени, када би се попунили капацитети, спаваонице не би испуњавале минималне стандарде за лични простор који је законом и стандардима предвиђен за лица лишена слободе. Поред тога, лежајеви који у овом смислу представљају вишак, беспотребно заузимају простор у спаваоницама. Такође, унутар спаваоница притворске јединице и затвореног одељења налази се и мокри чвор што додатно смањује квадратуру просторија. Изузетак је полуотворено одељење, где је мокри чвор заједнички за осуђена и прекршајно – кажњена лица и одвојен од спаваоница, али то не утиче на већу површину спаваоница, с обзиром на то да су и оне пренатрпане креветима.

⁷ Стандардна минимална правила Уједињених нација за поступање са затвореницима (Нелсон Мандела правила), прав. 11.

⁸ Закон о извршењу кривичних санкција ("Сл. гласник РС", бр. 55/14 и 35/19), чл. 216. ст. 1.



кревети и лежајеви у спаваоницама затвореног одељења



кревети и лежајеви у спаваоници полуотвореног одељења

2.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Прокупље, када су сви лежајеви попуњени у спаваоницама, није обезбеђен минимални животни простор по затворенику, а вишак лежајева заузима простор у спаваоницама.

РАЗЛОЗИ

Све просторије одређене за затворенике, а нарочито све просторије за спавање, морају да испуњавају све захтеве у здравственом смислу, при чему треба повести рачуна о климатским условима, а пре свега о кубатури ваздуха, минималној површини, осветљењу, грејању и проветравању.⁹

Услови смештаја затвореника, а нарочито просторије за спавање, морају задовољити захтеве поштовања људског достојанства и, колико год је то могуће, приватности и испуњавати критеријуме за одржавање здравља и хигијене, водећи рачуна о климатским условима, а нарочито о површини пода, запремини ваздуха, осветљењу, грејању и вентилацији.¹⁰

Минимални стандарди за лични животни простор у затворским установама:

- *6m² за просторију где се смешта једно лице, не рачунајући санитарни чвор*
- *4m² за просторију где се више лица, не рачунајући санитарни чвор*
- *најмање 2 m ширине, од зида до зида*
- *најмање 2,5 m висине, од пода до плафона.¹¹*
- *2 затвореника: барем 10 m² (6 m² + 4 m²) животног простора + санитарни чвор*
- *3 затвореника: барем 14 m² (6 m² + 8 m²) животног простора + санитарни чвор*
- *4 затвореника: барем 18 m² (6 m² + 12 m²) животног простора + санитарни чвор¹²*

Спаваоница мора да буде толико пространа да на сваког осуђеног дође најмање осам кубних метара и четири квадратна метра простора.¹³

Спаваоница је толико пространа да сваком осуђеном припада најмање осам метара кубних простора и четири квадратна метра.¹⁴

ПРЕПОРУКА

ОЗ Прокупље ће утврдити капацитет спаваоница у складу са стандардима предвиђеном животном простору затвореника и на основу тога избацити из спаваоница вишак лежајева.

Све спаваонице су биле адекватно осветљене. Прозори се налазе у свакој просторији и отварају се, тако да је омогућен доток свежег ваздуха. Такође, у свакој просторији се налазе и радијатори довољне величине.

⁹ Нелсон Мандела правила, прав. 13.

¹⁰ Препорука Рец (2006) 2 Комитета министара државама чланицама Савета Европе о европским затворским правилима (Европска затворска правила), прав. 18.1.

¹¹ Стандарди ЦПТ: Животни простор по затворенику у затворским установама, ЦПТ/Инф (2015) 44

¹² Стандарди ЦПТ: Животни простор по затворенику у затворским установама, ст. 16.

¹³ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 79. ст. 1.

¹⁴ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора ("Сл. гласник РС", бр. 110/14 и 79/16), чл. 16. ст. 2.

Постељина је деловала уредно, а лица лишена слободе су навела да добијају чисту два пута месечно. На лежајевима, уз пар изузетака, су постављени дотрајали душеци.



душеци у спаваоницама затвореног одељења

3.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Прокупље душеци за лежајеве су углавном дотрајали.

РАЗЛОЗИ

Сваки затвореник мора да располаже, у складу са месним и националним стандардима, засебним креветом и засебном постељином у довољној количини, која при преузимању мора да буде чиста и која мора да се одржава у пристojном стању, те мења довољно често да би била чиста.¹⁵

Услови смештаја затвореника, а нарочито просторије за спавање, морају задовољити захтеве поштовања људског достојанства и, колико год је то могуће, приватности и испуњавати критеријуме за одржавање здравља и хигијене, водећи рачуна о климатским условима, а нарочито о површини пода, запремини ваздуха, осветљењу, грејању и вентилацији.¹⁶

Сваком затворенику обезбедиће се засебан кревет и сопствена и одговарајућа постељина, која се одржава у добром стању и мења довољно често да би се обезбедила њена чистоћа.¹⁷

Сваком осуђеном се обезбеђује посебан лежај са постељином. Постељина се састоји од: душека, јастука, јастучнице, чаршава, ћебади и навлаке за ћебе.¹⁸

¹⁵ Нелсон Мандела правила, прав. 21.

¹⁶ Европска затворска правила, прав. 18.1.

¹⁷ Европска затворска правила, прав. 21.

¹⁸ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 18. ст. 1. и 2.

ПРЕПОРУКА

ОЗ Прокупље ће заменити дотрајале душеке новим.

У спаваоницама се поред лежајева налазе и ормани за одлагање личних ствари, столови са клупама за седење, а спаваонице затвореног одељења и притвор имају и телевизор. У спаваоници за прекршајно кажњене нема ормана.

4.**УТВРЂЕНО**

У ОЗ Прокупље прекршајно кажњеним лицима нису обезбеђени ормани за одлагање личних ствари.

РАЗЛОЗИ

Завод осуђеном обезбеђује посебан орман за одлагање ствари које може користити у заводу.¹⁹

Одредбе овог правилника сходно се примењују према прекршајно кажњеним лицима, ако посебним прописом није друкчије одређено.²⁰

ПРЕПОРУКА

ОЗ Прокупље ће прекршајно кажњеним лицима обезбедити ормане за одлагање личних ствари.

Мокри чвор у притворском делу и затвореном одељењу је у склопу спаваоница и састоји се од лавабоа, чулавца и туша. Затечени су у добром и уредном стању. Морки чвор је од остатка просторије одвојен завесом, тако да се по спаваоници шире непријатни мириси и лицима која користе тоалет није у довољној мери обезбеђена приватност.

5.**УТВРЂЕНО**

У ОЗ Прокупље санитарни чворови су пластичним завесама одвојени од остатка спаваоница.

РАЗЛОЗИ

Санитарни уређаји треба буду одговарајући да омогуће сваком затворенику вршење природних потреба када год се за тим укаже потреба, и то на чист и пристојан начин.²¹

Затвореници морају имати приступ санитарним просторијама које су хигијенске и поштују приватност.²²

Приступ одговарајућем тоалету и одржавање добрих хигијенских стандарда представљају суштинске компоненте хуманог окружења.²³

¹⁹ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 20. ст. 2.

²⁰ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 73.

²¹ Нелсон Мандела правила, прав. 15.

²² Европска затворска правила, прав. 19.3.

²³ Стандарди ЦПТ: Издржавање затворске казне ЦПТ/Инф (92) 3, пар. 49.

Ипак, у преосталом делу установе и нарочито у Павиљонима III, IV и тзв. згради „Одмаралиште“, услови су били генерално лоши. На пример, у Павиљону IV, утврђено је да су ћелије биле оронуте (са зидова су недостајали велики комади малтера), недовољно проветрени (због малих прозора), под у ћелијама није био покривен и није било индивидуалних ормарића; у просторијама за дневни боравак, прозори су били разбијени а намештај поломљен. Надаље, санитарни уређаји у ћелијама, који се састоје из лавабоа и тоалета, били су одвојени пластичном завесом која није затвореницима пружала приватност. Ситуација није била боља ни у не реновираним деловима Павиљона III. Ходници у одељењу за пријем (које се налази у Павиљону Ц) били су препуни гомиле неприкупљеног смећа побацианог по поду; запослени су делегацији рекли да је то због недостатка контејнера и чињенице да се смеће не сакупља у редовним временским размацама. Надаље, затвореници нису добијали производе за одржавање хигијене.²⁴

Просторије у заводу имају примерену санитарну опрему која омогућава обављање физиолошких потреба у чистим условима кад год то осуђени жели, уз обезбеђење приватности.²⁵

ПРЕПОРУКА

ОЗ Прокупље ће санитарне чворове одвојити од остатка спаваоница тако да се лицима која користе тоалет обезбеди приватност.

За осуђене и прекршајно кажњене у полуотвореном одељењу постоји заједничко купатило које се састоји од три умиваоника са славинама и четири туша који су одвојена параваном од остатка купатила. Такође, постоје два тоалета, одвојена од купатила.



санитарни чвор у спаваоници затвореног одељења и заједничко купатило у полуотвореном одељењу

²⁴ Извештај за Владу Републике Србије о посети ЦПТ Србији обављеној од 26. маја до 5. јуна 2015. год, ЦПТ/Инф (2016) 21, пар. 56.

²⁵ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 16. ст. 6.

У издвојеном делу Завода – Економији материјални услови смештаја су у одличном стању. Објекат за смештај се састоји од просторије за дневни боравак, спаваоница и заједничког тоалета.



заједнички тоалет и купатило у отвореном одељењу - економији

Овде се налазе и помоћни, радни објекти за узгој различитих пољопривредних култура попут жита, кукуруза, поврћа и воћа, стоке – свиња и оваца, као и пашњак.



помоћни објекти у отвореном одељењу

2.1.3. ХИГИЈЕНА

Хигијена у Заводу је генерално била задовољавајућа. Лица лишена слободе су навела да добијају средства за одржавање хигијене простора, а за одржавање личне хигијене на захтев. Они који су подносили такав захтев су навела да им је на њега позитивно одговарано, односно да су добијали потребна средства. Такође, нису имали примедби на доступност топле воде.

Притвореник који је недавно био задржан се пожалио да током трајања задржавања није имао услова за одржавање хигијене: није имао средства за личну хигијену и механизам за испирање тоалета је био неисправан, у шта се уверио и тим НПМ приликом обиласка ове просторије.

6.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Прокупље задржаним лицима нередовно се обезбеђују средства за одржавање личне хигијене.

У просторији у коју се смештају задржана лица је неисправан механизам за испирање тоалета.

РАЗЛОЗИ

Санитарни уређаји треба буду одговарајући да омогуће сваком затворенику вршење природних потреба када год се за тим укаже потреба, и то на чист и пристојан начин.²⁶

Затвореници су дужни да одржавају личну хигијену и због тога им треба обезбедити воду и тоалетни прибор неопходан за одржавање здравља и чистоће.²⁷

Општи животни услови обухваћени овим правилима, укључујући и оне који се односе на осветљење, проветравање, температуру, санитарне уређаје, исхрану, воду за пиће, боравак на свежем ваздуху и физичке вежбе, личну хигијену, здравствену заштиту и одговарајући лични простор, односе се на све затворенике, без изузетка.²⁸

Затвореници морају имати приступ санитарним просторијама које су хигијенске и поштују приватност.

Затвореници морају одржавати личну хигијену и хигијену одеће и спаваонице.

Затворске власти морају да их снабдевају средствима за то, укључујући прибор за личну хигијену и прибор и материјале за чишћење.²⁹

Особама у притвору требало би да буде дозвољено да задовољавају своје природне потребе у чистим и пристојним условима, те морају имати одговарајуће погодности за прање.³⁰

Особе у притвору треба да имају приступ нормалном санитарном чвору у пристојном стању као и одговарајућим могућностима за прање.

Многе полицијске притворске просторије које су посетиле делегације ЦПТ-а не испуњавају ове минималне стандарде. Ово је посебно неповољно за особе које се након притвора појављују пред

²⁶ Нелсон Мандела правила, прав. 15.

²⁷ Нелсон Мандела правила, прав. 18.1.

²⁸ Нелсон Мандела правила, прав. 42.

²⁹ Европска затворска правила, прав. 19.3, 19.5. и 19.6.

³⁰ Стандарди ЦПТ: Полицијски притвор, ЦПТ/Инф (92) 3, пар. 42.

судом; превише често се особе изводе пред судију након што су провеле један или више дана у неусловним и прљавим ћелијама, а да нису имале одмор или храну и могућност да се оперу.³¹

Приступ одговарајућем тоалету и одржавање добрих хигијенских стандарда представљају суштинске компоненте хуманог окружења.³²

Комитет понавља своју препоруку да органи Републике Србије уложе више напора у циљу побољшања материјалних услова у полицијским ћелијама. Прецизније, следеће мере треба приоритетно предузети:

- обезбедити да лица у притвору могу да обаве физиолошке потребе када је неопходно у чистим и пристојним условима, и да тоалет и капацитети за прање буду у добром употребном стању.³³

У међувремену, ЦПТ апелује на органе Србије да предузму хитне мере са циљем да се

- обезбеди свим затвореницима одговарајућа постељина (укључујући јастуке), која ће се у редовним временским интервалима прати, као и потребне предмете личне хигијене и производи за чишћење ћелија.³⁴

ПРЕПОРУКА

ОЗ Прокупље ће сваком задржаном лицу приликом пријема у Завод, без посебног захтева, обезбеђивати основни хигијенски пакет.

ОЗ Прокупље ће поправити механизам за испирање тоалета у просторији у коју се смештају задржана лица.

Према наводима службеника и лица лишених слободе, велики проблем је представљала појава стеница. Већи број лица лишених слободе се жалио на убоде и друге проблеме проузроковане овим инсектима. Према службеним наводима, учињени су велики напори у њиховом сузбијању, дезинсекцију је вршио Завод за јавно здравље из Ниша и користили су различите препарате, у једном периоду и „Циклон Б“. Приликом третирања просторија овим препаратом сва лица су се морала селити у друге ћелије, али је ипак било случајева тровања. Провером је утврђено да су у већини случајева симптоми били благи и да се терапија састојала само у давању млека. У једном случају, у августу 2019. године, дошло је до тежег облика тровања лица, те је било неопходно применити Аминофилин и Дексазон. У здравственом картону овог лица види се да је и пре доласка у Завод боловао од хроничне обструктивне болести плућа, за коју је примао одговарајућу терапију. Околности везане за овај случај, као и ординирана терапија, је у потпуности забележена у здравственом картону, на основу чега је утврђено да је наведеном лицу у конкретном случају пружена потребна здравствена заштита. **НПМ очекује да ће Завод наставити да предузима неопходне активности у циљу превенције појаве стеница, посебно водећи рачуна да активности које се у том правцу предузимају не угрожавају здравље лица лишених слободе.**

³¹ Стандарди ЦПТ: Нови стандарди ЦПТ у погледу полицијског притвора, ЦПТ/Инф (2002) 15, пар. 47.

³² Стандарди ЦПТ: Издржавање затворске казне, пар. 49.

³³ Извештај о ЦПТ посети Србији 2015. год, пар. 36.

³⁴ Извештај за Владу Републике Србије о посети ЦПТ од 01. до 11. фебруара 2011. год, ЦПТ/Инф (2012) 17, пар. 45.

2.2. ИСХРАНА

У Заводу је запослен један професионални кувар, а неколико лица лишених слободe је радно ангажовано на пословима у кухињи.

Храна се спрема према јеловнику који саставља кувар, а прегледа и одобрава лекар. Недељни јеловници, потписани од стране управника, куvara и лекара, су истакнути на ходницима одељења и у трпезарији. Постоје углавном 3 до 4 јеловника и то: редовни, дијетални (за дијабетичаре), верски (прилагођен особама муслиманске вероисповести, по потреби постни). У дану посете у трпезарији је био истакнут безглутенски јеловник.

За све раднике и осуђенике који су у контакту са храном организован је редован санитарни преглед. Обавља се два пута годишње, као и редован преглед брисева узетих са различитих места у кухињи, о чему се води посебна евиденција.

Неколико лица је изнело примедбе на исхрану, истичући да једном недељно добијају воће, и то само јабуке и генерално мало меса. Провером јеловника за осуђена, прекршајно кажњена и притворена лица утврђено је да је у недељи посете НПМ воће – јабуке заиста било предвиђено једном, а оброци који су садржали месо, суви и/или кувани, готово свакодневно.

7.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Прокупље у исхрани лица лишених слободe је недовољно заступљено воће.

РАЗЛОЗИ

Делегација је примила одређени број притужби на квалитет хране која се служи, а која је наводно монотона, без поврћа, воћа и млечних производа.

У међувремену, СРТ апелује на органе Србије да предузму хитне мере са циљем да се

...

– анализира квалитет хране која се даје затвореницима.³⁵

У Казнено-поправном заводу у Сремској Митровици, делегација је била засута притужбама на лош квалитет хране као и нехигијенски начин на који се дистрибуира. Надаље, чини се да је јеловник био једноличан и да су свеже поврће и воће реткост. Наиме, засебни капацитети у којима су смештени запослени у кухињи, кантина и просторија за припремање хране били су у лошем стању (плесниви зидови, необложен под, дотрајале инсталације). Храна се генерално дистрибуира у металним кофама које не могу да задрже топлоту.

Комитет апелује на органе Републике Србије да хитно предузму кораке како би:

...

- гарантовало да квалитет и количина хране која се дистрибуира затвореницима у Казнено-поправном заводу у Сремској Митровици испуњава минималне стандарде дневног уноса хране у погледу протеина и витамина, и да се храна дистрибуира затвореницима на одговарајућој температури и уз поштовање хигијенских стандарда.³⁶*

Најмање два пута недељно осуђеном се обезбеђује свеже воће и поврће у складу са годишњим добом. Послужени оброци морају задовољавати хигијенске стандарде.³⁷

³⁵ Извештај ЦПТ о посети Србији 2011. године, пар. 42. и 45.

³⁶ Извештај ЦПТ о посети Србији 2015. године, пар. 63. и 64.

³⁷ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 33. ст. 2.

ПРЕПОРУКА

ОЗ Прокупље ће обезбедити да у исхрани лица лишених слободe воће буде више заступљено, најмање два пута недељно.

2.2.1. ТРПЕЗАРИЈА

У Заводу постоји трпезарија, која је уједно и заједничка просторија (непушачка) за осуђене из полуотвореног одељења. У тренутку посете трпезарија је била у уредном стању и у њој се налази довољно столова и столица.



заводска трпезарија

2.2.2. КАНТИНА

CENOVNIK RUŽA IMPEX			
PISATI TREBOVANJA POSEBNO ZA SVAKOG DOBAVLJAČA!!!			
Redni broj	Naziv artikla	Jed. mere	cen
2. ПАРТИЈА – Млеко и млечни производи			
1	Млеко 0,9% мастрак, 2,8лит	кома	88
2	Млеко 1,1% мастрак, 2,8лит	кома	89
3	Рец-кафа кафа 180гр	кома	42
4	Сок/сокови млеко 250мл	кома	27
5	Сирти мастрак	кома	88
3. ПАРТИЈА – Кафа, сокови и вода			
1	Сока сода 24	кома	118
2	Кафа 24	кома	125
3	Вител Lactosa 1,5l	кома	119
4	Сирте 1,5l	кома	89
5	Репси 2l	кома	97
6	Газирани сок 2l (klaker, limun, kabeza...)	кома	48
7	Негазиран сок 2l	кома	97
8	Витро 1,5l (multivitamin, jabuka)	кома	104
9	Сирт фрст (моринг – кавица)	кома	114
10	Синатко 2l (кафа, наранџа)	кома	31
11	Сирт II - наранџа, лимун, јагода	кома	126
12	Витаминска II (кестрак)	кома	188
13	Газирани сок 2l без шећера (кола, наранџа, ергови)	кома	168
14	Роса 1,5l	кома	66
15	Простол вода 1,5l	кома	47
16	Неба 1,5l	кома	54
17	Кларс Мило 1,5l	кома	39
18	Мг Нивела газирана 1,5l	кома	43
19	Гранд кафа 100гр	кома	64
20	Дон кафе 100гр	кома	128
		кома	130

Завод нема кантину, већ лица лишена слободe наручују ствари које су им неопходне на основу списка. Уочено је да су спискови доступни у ходницима и другим просторијама. Списак поручених намирница осуђени достављају преко Службе за обезбеђење. Испорука се обавља понедељком и четвртком, а поруџбине се достављају дан пре.

Поједина лица лишена слободe су се жалила да нема воћа, поврћа и јогурта за набавку. Списак намирница који је дат на увид тиму НПМ и који се налазио у ходнику једног од одељења се састојао само од две партије: Млеко и млечни производи и Кафа, сокови и вода.

8.

УТВРЂЕНО

Асортиман за набавку ствари за личну употребу лица лишених слободe у ОЗ Прокупље није довољно широк и не излази у сусрет њиховим потребама.

РАЗЛОЗИ

У светлу горњих напомена, ЦПТ препоручује да се предузму кораци у КПЗ-у бр. 2 у Руставију да:

...

- се осигура да асортиман прехранбених производа који се продају у затворским продавницама одговара потребама затвореника и њиховим финансијским средствима.³⁸

Приликом снабдевања кантине уважавају се оправдани захтеви осуђених. Ако у кантини завода није могуће обезбедити одговарајуће ствари, завод обезбеђује набавку ствари на други одговарајући начин.³⁹

Приликом снабдевања кантине уважавају се оправдани захтеви притвореника. Ако у кантини завода није могуће обезбедити одговарајуће ствари, завод обезбеђује набавку ствари на други одговарајући начин.⁴⁰

ПРЕПОРУКА

ОЗ Прокупље ће омогућити шири асортиман ствари за набавку лица лишених слободe, уважавајући њихове оправдане захтеве.

³⁸ Извештај за грузијску Владу о посети ЦПТ Грузији обављеној од 21. марта до 2. априла 2007. год, ЦПТ/Инф (2007) 42 пар. 42.

³⁹ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 35. ст. 2.

⁴⁰ Правилник о извршењу мере притвора, чл. 39. ст. 2.

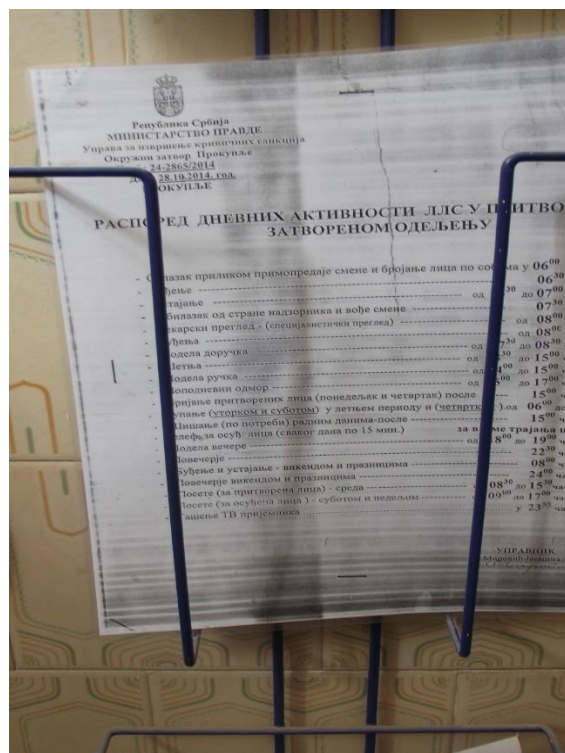
2.3. ПРАВНА ЗАШТИТА, БЕЗБЕДНОСТ И КОНТРОЛА

2.3.1. ПРАВНА ЗАШТИТА

2.3.1.1. Информисање о правима и доступност прописа

О начинима остваривања и заштите својих права, као и о обавезама током извршења казне, осуђена и прекршајно – кажњена лица упознају се по пријему, о чему потписују изјаву која се чува у личним листовима. Према наводима службеника третмана, с обзиром на то да су већина осуђених пенолошки повратници, они су углавном и упознати са својим правима и обавезама од раније, као и са најважнијим информацијама које се тичу живота у Заводу.

Правилник о кућном реду доступан је на сваком блоку у Заводу, истакнут на зид. Уочено је и да су истакнути распореди активности.



2.3.1.2. Пружање правне помоћи

У Служби за опште послова воде се евиденције о дисциплинском кажњавању, евиденција поднесака, притужби, жалби и захтева за судску заштиту и евиденција пружене правне помоћи.

У току 2019. године правна помоћ пружена је у 25 случајева, док је 2018. године овај број износио 37. Евиденција пружене правне помоћи у коју је НПМ тим имао увид садржи име и презиме лица које је тражило правну помоћ, датум када је правна помоћ тражена и врсту пружене правне помоћи.

У моменту посете НПМ Завод није био припремљен за примену Закона о бесплатној правној помоћи који је ступио на снагу 1. октобра 2019. године,⁴¹ будући да није поседовао посебне образце за подношење захтева за бесплатну правну помоћ.

9.

УТВРЂЕНО

ОЗ Прокупље није припремљен за поступак додељивања бесплатне правне помоћи према Закону о бесплатној правној помоћи и не поседује прописане образце за подношење захтева за бесплатну правну помоћ.

⁴¹ "Сл. гласник РС", бр. 87/18.

РАЗЛОЗИ

Бесплатна правна помоћ заснива се на:

1) једнакој доступности права на бесплатну правну помоћ, без дискриминације пружаоца, тражиоца и корисника, и омогућавању приступа објектима у којима се пружа бесплатна правна помоћ.⁴²

ПРЕПОРУКА

Управа за извршење кривичних санкција омогућиће да сва лица лишена слободе имају приступ правима прописаним Законом о бесплатној правној помоћи, као и обрасцима за подношење захтева за бесплатну правну помоћ.

2.3.1.3. Посете бранилаца, конзулата и организација за заштиту људских права

Просторија за посете бранилаца, дипломатских, односно конзуларних представника страних држава и организација за заштиту људских права одвијају се у просторији која је иначе намењена да служи као берберница, али се по потреби користи за ове посете. Просторија је под видео надзором и налази се одмах до Дежурне службе. Лица лишена слободе су потврдила да су посете адвоката отвореног типа.

2.3.1.4. Поднесци и притужбе

У току 2019. године поднето је 10 притужби, од чега се највећи број односио на рад службеника третмана. Није било притужби на примену средстава принуде. Пет притужби је оцењено неоснованим, две притужбе су усвојене и то једна од стране управнице и једна од стране судије за извршење кривичних санкције. Остале притужбе чекају на доношење одлуке. Сам поступак за подношење притужбе изгледа тако што се притужбе подносе Служби за опште послове, која након што правник утврди предмет притужбе, буде упућена надлежној служби на одговор. Лице које је поднело притужбу се обавештава о одлуци у законском року од 15 дана. Одговор се увек доставља у писаној форми.

Обиласком Завода уочено је да се формулари притужби и других поднесака налазе у ходницима и заједничким просторијама које користе лица лишена слободе.

Током 2019. године, према наводима службеног лица, није било прекида извршења казне затвора ни превремених пуштања.

Обиласком Завода утврђено је да су сандучићи за захтеве за поверљиве разговоре са управницом ван употребе. Захтеви се подносе као и други поднесци и по обављеном разговору на њима се то и констатује. Поједини осуђеници су навели да захтеве предају службеницима обезбеђења, да потом службеници третмана обаве први разговор са подносиоцем захтева како би утврдили о чему се ради, па тек онда управница обави разговор. Између подношења захтева и разговора а управницом, према њиховим речима, не прође више од 2 – 3 дана. Од лица лишених слободе је добијена и информација да их управница периодично обилази. Управница не води посебну евиденцију о обављеним поверљивим разговорима.

⁴² Закон о бесплатној правној помоћи, чл. 10.

10.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Прокупље не постоји могућност да се захтеви лица лишених слободe за поверљиве разговоре са управницом Завода подносе преко посебног сандучета.

РАЗЛОЗИ

Постојаће заштитне мере како би се осигурало да затвореници могу да подносе захтеве или притужбе безбедно и, ако то затражи подносилац, на поверљив начин. Затвореник или друга особа наведена у 4. параграфу 56. правила не смеју бити изложени ризику од одмазде, застрашивања или других негативних последица због подношења захтева или притужбе.⁴³

Поверљивост у вези са захтевом или притужбом ће се сачувати ако то затражи подносилац притужбе.⁴⁴

Затвореници ће, појединачно или као група, имати довољно могућности да поднесу захтеве или притужбе управнику затвора или другом надлежном органу.⁴⁵

Ефикасни жалбени и инспекцијски поступци представљају основне гаранције против злостављања у затворима. Затвореницима треба омогућити путеве за улагање жалбе, како унутар тако и изван контекста затворског система, укључујући и могућност поверљивог приступа одговарајућим властима.⁴⁶

Притвореник који захтева да се непосредно обрати управнику завода и да са њим усмено разговара, писмени захтев доставиће преко посебног сандучета.

Управник завода ће обавити разговор са притвореником. Уколико наведени разлози немају поверљив карактер упутиће га на Законом и овим правилником прописан начин остваривања и заштите права.⁴⁷

Осуђени који захтева да се непосредно обрати управнику завода и да са њим усмено разговара, писмени захтев доставиће преко посебног сандучета.

Управник завода ће обавити разговор са осуђеним. Уколико наведени разлози немају поверљив карактер упутиће га на Законом и овим правилником прописан начин остваривања и заштите права.⁴⁸

ПРЕПОРУКА

У ОЗ Прокупље лицима лишеним слободe ће се омогућити да писмене захтеве за поверљиве разговоре са управницом Завода достављају и преко посебног сандучета.

Сандуче за захтеве лица лишених слободe за поверљиве разговоре са управницом Завода биће доступно свим лицима лишеним слободe, означено да је за ту намену, закључано и његов кључ ће се налазити искључиво код управнице.

Управница ће приликом обиласка Завода проверавати садржину посебног сандучета и узимати у рад захтеве који су на овај начин достављени.

⁴³ Нелсон Мандела правила, прав. 57.2.

⁴⁴ Скуп принципа Уједињених нација за заштиту свих лица у детенцији или затвору, усвојени Резолуцијом Генералне скупштине бр. 43/173 од 9. децембра 1988 год, принц. 33.3.

⁴⁵ Европска затворска правила, прав. 70.1.

⁴⁶ Стандарди ЦПТ: Издржавање затворске казне, пар. 54.

⁴⁷ Правилник о извршењу мере притвора ("Сл. гласник РС", 132/14), чл. 58.

⁴⁸ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 55.

2.3.1.5. Достављање писаних поднесака

Писани поднесци упућени ван завода предају се Служби за обезбеђење, о чему лица лишена слободе добијају потврду. Према наводима лица, на ове потврде не чекају дуже од 1 – 2 сата. Књига евиденције послатих поднесака налази се у служби за обезбеђење. Лица потражују од службеника обезбеђења празан папир и коверту.

За интерна писмена се не издају потврде о предаји, па подносилац нема доказа да је предао поднесак. Издавање потврда о предаји поднесака за Завод (интерни поднесци, притужбе и други), било у виду потврда какве се издају за поднеске упућене другим органима или као уписи на примерку поднеска који остаје подносиоцу, отклонило би могућност евентуалних занемаривања појединих захтева или непотребног одуговлачења у поступању по њима.

11.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Прокупље лица лишена слободе не добијају потврде о предаји писмена која се подносе Заводу.

РАЗЛОЗИ

Постојаће заштитне мере како би се осигурало да затвореници могу да подносе захтеве или притужбе безбедно и, ако то затражи подносилац, на поверљив начин. Затвореник или друга особа наведена у 4. параграфу 56. правила не смеју бити изложени ризику од одмазде, застрашивања или других негативних последица због подношења захтева или притужбе.⁴⁹

Ефикасни жалбени и инспекцијски поступци представљају основне гаранције против злостављања у затворима. Затвореницима треба омогућити путеве за улагање жалбе, како унутар тако и изван контекста затворског система, укључујући и могућност поверљивог приступа одговарајућим властима.⁵⁰

Поднесак притвореник подноси у три примерка, од којих се један упућује управнику завода, један остаје код притвореног, а један се улаже у лични лист притвореног.

Притворенику се предаје потврда о предатом поднеску, која садржи име и презиме подносиоца, датум пријема и број под којим је заведен.⁵¹

Поднесак, притужбу и жалбу осуђени подноси у три примерка, од којих се један упућује надлежном органу, један остаје код осуђеног, а један се улаже у лични лист осуђеног.⁵²

ПРЕПОРУКА

У ОЗ Прокупље лица лишена слободе ће добијати потврде о предаји писмена која се подносе Заводу.

⁴⁹ Нелсон Мандела правила, прав. 57.2.

⁵⁰ Стандарди ЦПТ: Издржавање затворске казне, пар. 54.

⁵¹ Правилник о извршењу мере притвора, чл. 57.

⁵² Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 57.

2.3.2. БЕЗБЕДНОСТ

2.3.2.1. Повреде безбедности (ванредни догађаји)

О сваком ванредном догађају се формира посебан предмет, са омотом списка, у који се улаже комплетна документација о том догађају. Прегледом предмета уочено је да се они уредно воде и да о сваком догађају постоји сва потребна документација: белешке и извештаји службеника, писмене изјаве лица лишених слободе, обавештења о догађају оперативном центру Управе, обавештења поступајућим судовима (ако се ради о притворенику) и друго.

2.3.2.2. Мере безбедности

2.3.2.2.1. Претреси (прегледи) лица, просторија и пакета

Претреси просторија и лица која се у њима налазе се обављају на основу месечног плана претреса или у ванредним ситуацијама. Налогом за претрес се обухвата једно одељење и у њему се наводи када и који припадници Службе за обезбеђење ће обавити претрес, уз одређивање руководиоца групе. Руководилац доставља извештај о обављеном претресу, у коме се наводе просторије и лица који су претресени и шта је пронађено од недозвољених ствари. Лица лишена слободе су навела да се претрес њихових спаваоница обавља отприлике једном месечно или једном у два месеца и нису имали примедби на начин обављања претреса. Од лица из полуотвореног одељења добијена је информација да се детаљни лични претреси обављају у трпезарији, која је под видео надзором.

На улазу у Завод су постављена врата за пролаз лица са интегрисаним детектором метала.

Пакети који стигну поштом претресају се у присуству примаоца пакета у просторији код Дежурне службе (берберница), а уколико је пакет лицу донет приликом посете, његова садржина се прво прегледа у присуству посетиоца на улазу у Завод, а потом се обави детаљнији претрес у берберници. Завод не располаже са скенером за преглед ствари, што отежава и успорава рад припадника Службе за обезбеђење и истовремено повећава ризик од уношења недозвољених ствари у Завод, с обзиром да се помоћу скенера може утврдити присуство прашкастих материја. Према наводима руководиоца Службе за обезбеђење, Завод има потребу за овим скенером, нарочито ако се узме у обзир географска локација Завода.

12.

УТВРЂЕНО

ОЗ Прокупље не располаже скенером за преглед ствари.

РАЗЛОЗИ

Безбедност и сигурност затвореника, особља, пружалаца услуга и посетилаца ће бити осигурани у сваком тренутку.⁵³

Затворско особље ће имати адекватан ниво образовања и биће им дате вештине и средства за обављање њихових дужности на професионалан начин.⁵⁴

⁵³ Нелсон Мандела правила, прав. 1.

⁵⁴ Нелсон Мандела правила, прав. 75.1.

Служба за обезбеђење, као јединствена формација Управе, стара се о безбедности људи и имовине у заводу, спроводи осуђена и притворена лица, учествује у утврђивању и спровођењу програма поступања према осуђеном и обавља друге послове одређене законом.⁵⁵

Приликом прегледа и претреса лица, ствари, возила и просторија припадници службе за обезбеђење, као обавезну опрему, користе: заштитне рукавице, техничка средства за откривање метала, прашканих материја и др. (ручне детекторе, инсталирану опрему и др.).⁵⁶

Опрему која је инсталирана у заводу, а користи се за одржавање реда и дисциплине у циљу очувања безбедности чине: уређаји за откривање и препознавање недозвољених металних предмета и осталих недозвољених супстанци, и то скенер ручног пртљага, ручни детектор метала, врата за пролаз лица са интегрисаним детектором метала, ручни уређај за откривање и препознавање експлозива и других недозвољених супстанци.⁵⁷

ПРЕПОРУКА

Управа за извршење кривичних санкција ће за ОЗ Прокупље набавити скенер за преглед ствари.

2.3.2.2.2. Видео надзор

Унутрашњост и спољашњост Завода су покривене са 16 камера. Под видео надзором су ходници (не сви), трпезарија, берберница и шеталишта. Камере се не налазе ни у једној спаваоници. Видео записи се тренутно чувају само 7 дана.

Тиму НПМ је најављено унапређење видео надзора тако да буде инсталирано 55 камера, чиме би се комплетно покрили спољашњост Завода и просторије које користе лица лишена слободе, као и да се снимци чувају 30 дана. У плану је и да се видео надзор постави у будућој посебно осигураној просторији без опасних ствари.⁵⁸ Према службеним наводима, пројекат је готов и чека се одобрење средстава од Управе за извршење кривичних санкција. Очекује се да ће проширење ићи по етапама, и да се прва етапа обави током 2020. године.

Просторија која је намењена за задржавање лица је удаљена од Дежурне службе, у којој се налази и полицијски службеник задужен за задржаног: просторија је на спрату, а Дежурна у приземљу крила. НПМ сматра да би у тим околностима свакако требало поставити видео надзор и у ову просторију.

НПМ би желео да од Управе за извршење кривичних санкција добије информације о обезбеђивању новчаних средстава за унапређење видео надзора у ОЗ Прокупље и детаљније информације о плану унапређења.

НПМ указује да би видео надзор требало поставити и у просторији намењеној за полицијско задржавање.

⁵⁵ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 21. ст. 1.

⁵⁶ Правилник о начину обављања послова у служби за обезбеђење у заводима за извршење кривичних санкција ("Сл. гласник РС", бр. 21/16 и 104/16), чл. 41. ст. 1.

⁵⁷ Правилник о униформи, ознакама, наоружању, специјалним возилима и другој опреми у Служби за обезбеђење у Управи за извршење кривичних санкција ("Сл. гласник РС", бр. 29/16, 74/16 и 3/17), чл. 37. ст. 1. т. 3.

⁵⁸ Више о адаптацији нових просторија у поглављу 2.4.6. Посете.

Приступ видео надзору има Дежурна служба, управница и начелник, односно заменик начелника Службе за обезбеђење, с тиме што само начелник, односно заменик начелника имају приступ видео записима и могућност изолације одређеног дела снимка.⁵⁹

2.3.2.2.3. Аларм за позивање страже

Све спаваонице у ОЗ Прокупље су опремљене тастерима за позивање службених лица. У појединим је тестирана исправност, а лица лишена слободе су навела да припадници Службе за обезбеђење дођу до спаваонице убрзо након позивања.

2.3.2.2.4. Служба за обезбеђење

Служба за обезбеђење има 30 припадника, од тога су 2 жене. Оквирно, сваки припадник обезбеђења има око 30 сати прековременог рада месечно. Имајући у виду фонд остварених радних сати, као и план да се ставе у функцију нове просторије са додатним садржајима,⁶⁰ процена је да је Служби потребно још око 7 извршилаца.

13.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Прокупље недостају извршиоци у Служби за обезбеђење.

РАЗЛОЗИ

Успостављање позитивних односа између особља и затвореника такође у великој мери зависи од тога да ли у затворским просторијама и онима које се користе за слободне активности у сваком тренутку има довољно особља. Делегације ЦПТ често су сведоци да то није случај. Општи недостатак особља односно неодговарајући распоред дужности, што смањује могућност директног контакта са затвореницима, свакако отежава развој позитивних односа, а још уопштеније посматрано, ствара несигурно окружење како за особље тако и за затворенике.

Такође треба напоменути да у случају мањка особља, може постојати потреба за знатним прековременим радом како би се одржао основни ниво безбедности и устаљени затворски ред. Овакво стање ствари може лако да изазове висок ниво стреса код особља и њихово превремено губљење воље за рад, а то је ситуација која доприноси поспешивању тензија које су својствене свакој затворској средини.⁶¹

Као што је ЦПТ нагласио у свом IX Општем извештају, родно мешовито особље је важна заштита против лошег поступања у местима детенције. Присуство мушког и женског особља може имати делотворан ефекат на карактеристични дух затвора и на одржавање степена нормалности у месту детенције. Родно мешовито запошљавање особља такође омогућава одговарајући распоред дужности особљу приликом спровођења родно осетљивих задатака, као што су претреси. У овом контексту, ЦПТ жели поново нагласити да би особе лишене слободе требало да претреса само особље истог пола и да би било који претрес који захтева да се затвореник скине требало изводити изван видокруга особља супротног пола.⁶²

⁵⁹ Дежурна служба и управница могу само да прате видео надзор.

⁶⁰ Више о овоме у поглављу 2.4.6. Посете.

⁶¹ Стандарди ЦПТ: Нови стандарди у погледу издржавања казне затвора, ЦПТ/Инф (2001) 16, пар. 26.

⁶² X Општи извештај ЦПТ, ЦПТ/Инф (2000) 13, пар. 23.

ПРЕПОРУКА

ОЗ Прокупље ће сачинити анализу потреба за извршиоцима у Служби за обезбеђење и доставити је Управи за извршење кривичних санкција.

Управа за извршење кривичних санкција ће размотрити оправданост анализе потребе за извршиоцима у Служби за обезбеђење ОЗ Прокупље и сходно томе предузети све расположиве мере у циљу запошљавања додатних извршилаца, при чему ће се водити рачуна о потреби за родно мешовитим запошљавањем.

Служба располаже са 2 специјална моторна возила, једно је новије, са климом и видео надзором, а једно је старије и користи се само за спроводе у локалу. Служби недостаје поједина опрема и постоји потреба за заменом старог оружја, у вези чега се Завод већ обраћао Управи за извршење кривичних санкција.

НПМ би желео да од Управе за извршење кривичних санкција добије информације о поступању по захтеву ОЗ Прокупље за обезбеђивање оружја и опреме за Службу за обезбеђење.

Уочено је да су припадницима Службе за обезбеђење нове униформе, а на ову потребу је НПМ указивао годинама уназад.⁶³

И у овом Заводу, као и у већини других завода за извршење кривичних санкција, постоји проблем са обавезним здравственим контролама службеника. Према наводима припадника Службе за обезбеђење, редовне лекарске контроле нису имали, а поједини су навели да су имали само једну контролу током 30 година колико су у Служби.

14.**УТВРЂЕНО**

Запослени у ОЗ Прокупље немају редовне здравствене контроле.

РАЗЛОЗИ

Послодавац је дужан да запосленом обезбеди услове рада и организује рад ради безбедности и заштите живота и здравља на раду, у складу са законом и другим прописима.⁶⁴

Послодавац је дужан да, приликом организовања рада и радног процеса, обезбеди превентивне мере ради заштите живота и здравља запослених као и да за њихову примену обезбеди потребна финансијска средства.⁶⁵

Запослени којима се стаж осигурања рачуна са увећаним трајањем тако да се сваких 12 месеци ефективно проведених у обављању послова рачуна највише до 16 месеци стажа осигурања, упућују се на здравствену контролу једном у три године, а директор Управе може, на сопствену иницијативу или на предлог управника, одлучити да се здравствена контрола обавља и раније.⁶⁶

⁶³ Према службеним наводима, летње униформе су замењене око један месец пре посете.

⁶⁴ Закон о раду ("Сл. гласник РС", бр. 24/05, 61/05, 54/09, 32/13, 75/14, 13/17 - одлука УС, 113/17 и 95/18), чл. 16. т. 2.

⁶⁵ Закон о безбедности и здрављу на раду ("Сл. гласник РС", бр. 101/05, 91/15 и 113/17 - др. закон), чл. 11. ст. 1.

⁶⁶ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 263. ст. 1.

ПРЕПОРУКА

У ОЗ Прокупље запослени којима се стаж осигурања рачуна са увећаним трајањем ће се без одлагања упутити на здравствену контролу.

У ОЗ Прокупље запослени којима се стаж осигурања рачуна са увећаним трајањем убудуће ће се упућивати на здравствену контролу најмање једном у 3 године.

2.3.2.3. Мере принуде

Мере принуде се у ОЗ Прокупље ретко примењују: у 2018. години и у досадашњем току 2019. године примењене су по 2 пута (2018. оба пута физичка снага, а 2019. године физичка снага и гумена палица).

Документација о мерама принуде се уредно води и састоји се од извештаја о примени, изјавама, оцени законитости примене и обавештења о ванредном догађају. Лекарски прегледи обављени поводом примене мера принуде се обављају у прописаним интервалима и поред описа уочених повреда садрже наводе лица о начину њиховог настанка и оцену повезаности навода и лекарског налаза.

НПМ сматра да би чување видео снимка примене мере принуде, увек када је то могуће,⁶⁷ у многоструком допринело, с једне стране, превенцији кршења права лица лишених слободе, а нарочито превенцији тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака, и, с друге стране, ефикаснијој контроли њихове примене и отклањању сумњи у (не)законит рад службеника обезбеђења. Мере принуде су најподложније злоупотребама које за последицу могу имати злостављање, те је потребно предвидети делотворне мере у циљу ефикасне контроле њихове примене и постизања већег степена заштите права лица.

15.**УТВРЂЕНО**

У ОЗ Прокупље примена мера принуде се не документује видео снимцима.

РАЗЛОЗИ

Свака држава чланица предузима законске, административне, судске или друге ефикасне мере како би спречила извршење аката тортуре на територији под њеном јурисдикцијом.⁶⁸

Свака држава чланица врши систематски надзор над правилима, упутствима, методама и праксом саслушања и над одредбама у вези са чувањем и поступањем на било који начин са ухапшеним, притвореним или затвореним лицима на некој територији под њеном јурисдикцијом, а ради спречавања сваког случаја тортуре.⁶⁹

ПРЕПОРУКА

У ОЗ Прокупље, увек када је то могуће, чување се видео записи примена мера принуде.

⁶⁷ Најављеним проширењем видео надзора ће свакако бити више могућности за то, више о овоме у поглављу 2.3.2.2. Видео надзор.

⁶⁸ Конвенција против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака, ратификована Законом објављеним у "Сл. лист СФРЈ - Међународни уговори" бр. 9/91, чл. 2. ст. 1.

⁶⁹ Конвенција против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака, чл. 11.

У налозима за спровод лица лишених слободe се уредно констатује ко од службеника обавља спровод, да ли је потребно везати лице и зашто и да ли је дозвољена употреба ватреног оружја. Уз налоге се прилажу извештаји о обављеним спроводима у којима се констатује да ли је било проблема приликом спровода, као и евентуално налог суда да се одређено лице доведе. Уочено је да постоји пракса да се сва лица која су смештена у главном објекту Завода⁷⁰ увек везују приликом спровода, што је како је објашњено тиму НППМ последица недавног бекства лица приликом спровода у здравствену установу. У налозима се опредељује да ли ће бити везане ноге, што се ређе примењује, односно само за ризична лица. Лица лишена слободe па су потврдила налазе до којих се дошло увидом у документацију и разговором са службеницима.

16.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Прокушће лица лишена слободe се увек везују приликом извођења из Завода.

РАЗЛОЗИ

Службена лица која спроводе закон ће у вршењу својих дужности, колико год је могуће, примењивати ненасилна средства пре прибегавања употреби силе или ватреног оружја. Они могу употребити силу или ватрено оружје само ако друга средства постану неефикасна или се од њих не може очекивати да постигну жењени ефекат.⁷¹

Лица одговорна за примену закона могу прибећи употреби силе само ако је то заиста неопходно, и то у оној мери у којој то захтева вршење њихове дужности.⁷²

Средства за везивање употребљавају се само онда када никакав мањи облик контроле не би био делотворан у спречавању ризика услед неограниченог кретања.⁷³

*Лисице, лудачке кошуље и друга средства за физичко спутавање неће се користити изузев **ако је то неопходно** као предострожност од бекства током транспорта, под условом да таква средства буду уклоњена пре него што се затвореник појави пред судским или управним органима, осим ако уколико тај орган не одлучи супротно.⁷⁴*

Лисице и / или појас за тело над затвореницима током превоза би требало да се примењују само када процена ризика у појединачном случају то јасно потврди. Када се употреба таквих средстава сматра апсолутно неопходном, то треба учинити на начин да се минимизира било какав ризик од повреде затвореника.⁷⁵

У погледу поступања према особи лишеној слободe, свако прибегавање физичкој принуди које није апсолутно неопходно услед њеног понашања нарушава људско достојанство и у начелу представља повреду права гарантованог у члану 3 Конвенције за заштиту људских права и основних слобода.⁷⁶

⁷⁰ Дакле, не и лица која су смештена на Економији.

⁷¹ Основни принципи Уједињених нација о употреби силе и ватреног оружја од стране службених лица која спроводе закон, усвојени на Осмом конгресу УН о спречавању криминала и поступању према преступницима, Хавана, Куба, од 27. августа до 7. септембра 1990 год, принц. бр. 4. и 5.

⁷² Кодекс понашања лица одговорних за примену закона, усвојен резолуцијом Генералне скупштине УН бр. 34/169 од 17.12.1979. год, чл. 3.

⁷³ Нелсон Мандела правила, прав. 48.1.а.

⁷⁴ Европска затворска правила, прав. 68.2.

⁷⁵ Информативни лист ЦПТ о транспорту затвореника, ЦПТ/Инф (2018) 24, Поглавље 3. – Мере сигурности.

⁷⁶ Пресуда Европског суда за људска права у предмету Берлински против Пољске (представке број 27715/95 и 30209/96), пар. 59.

Комитет препоручује да органи Републике Србије обезбеде да се употреби лисица и појаса за транспорт у току транспорта затвореника ван и унутар затвора прибегава само када је то на основу процене ризика у појединачном случају недвосмислено оправдано; и примена неког средства за везивање не треба да представља додатни ризик од повреде за затворенике у току премештаја.⁷⁷

ПРЕПОРУКА

У ОЗ Прокупље лица лишена слободе ће бити везивана приликом извођења из Завода само када је то на основу процене ризика у појединачном случају недвосмислено оправдано.

2.3.2.4. Посебне мере

Једина посебна мера која се у ОЗ Прокупље примењује је мера тестирања на психоактивне супстанце. Током 2018. године ова мера је примењена 10, а током 2019. године 9 пута. Документација о примени мере се уредно води и састоји се од предлога начелника Службе за обезбеђење, решења управнице и записника. Уочено је да су лица према којима је примењена ова мера потписом потврђивала да су примила решења, да решења садрже поуку о праву на жалбу директору Управе и да су записници о извршеним тестирањима потписани од стране лица, лекара и службеника обезбеђења који је присуствовао узимању узорка.⁷⁸

Констатовано је такође да су решења о тестирању типска, односно разликују се углавном само по личним подацима лица коме се одређује тестирање. У одлукама се тако не опредељују конкретни разлози због чега је потребно ову меру применити према одређеном лицу. То са једне стране омогућава произвољност надлежних Служби приликом одређивања да ће се ова мера применити, а са друге стране обесмишљава оспоравање ове одлуке жалбом.

17.

УТВРЂЕНО

У одлукама ОЗ Прокупље о примени посебне мере тестирање на психоактивне супстанце се не опредељују конкретни разлози због чега је потребно ову меру применити према одређеном лицу.

РАЗЛОЗИ

Образложење мора да буде разумљиво и да садржи кратко излагање захтева странке, чињенично стање и доказе на основу којих је оно утврђено, разлоге који су били одлучујући код оцене сваког доказа, прописе и разлоге који, с обзиром на утврђено чињенично стање, упућују на одлуку из диспозитива и разлоге зашто није уважен неки захтев или предлог. Образложење садржи и разлоге због којих је орган одступио од решења која је раније доносио у истим или сличним управним стварима. Ако је одлучено по слободној оцени, образложење садржи и пропис који орган овлашћује на то, разлоге којима се руководио при одлучивању и у којим границама и с којим циљем је

⁷⁷ Извештај ЦПТ о посети Србији 2015. год, пар. 53.

⁷⁸ Више о присуству психоактивних супстанци у Заводу у поглављу 2.5.4.2. Болести зависности.

применио овлашћење да одлучује по слободној оцени. Ако жалба не одлаже извршење решења, образложење садржи и позивање на закон који то предвиђа.⁷⁹

Према осуђеном за кога постоји опасност од бекства, насилничког понашања, самоповређивања или угрожавања реда и безбедности друге врсте, који се на други начин не могу отклонити, изузетно се могу наредити посебне мере.⁸⁰

У случају основане сумње у постојање заразних болести или узимања опојних дрога или психоактивних супстанци, могуће је од осуђеног узимати узорке крви и мокраће у мери неопходној за испитивање према правилима медицинске струке, односно коришћење одговарајућег теста.⁸¹

Посебне мере могу се, у складу са Законом, применити према осуђеном за кога постоји опасност од бекства, насилничког понашања, самоповређивања или угрожавања реда и безбедности друге врсте.

Мере из става 1. овог члана су превентивне и могу се применити само изузетно, уколико се опасност не може отклонити на други начин.⁸²

У случају основане сумње у постојање заразних болести или узимање опојних дрога или психоактивних супстанци, могуће је, у складу са Законом, од осуђеног узимати узорке крви и мокраће у мери неопходној за испитивање према правилима медицинске струке, односно коришћење одговарајућег теста.⁸³

ПРЕПОРУКА

У ОЗ Прокупље у одлукама о примени посебне мере тестирање на психоактивне супстанце ће се одређивати због чега је потребно ову меру применити према одређеном лицу.

Тиму НПМ је најављено формирање посебно осигуране просторије без опасних ствари, чиме ће се створити услови за примену и ове посебне мере. Ова просторија би била под видео надзором.⁸⁴

2.3.2.5. Дисциплинске мере

У току 2019. године спроведено је 19 дисциплинских поступака против осуђених лица. Поступци су вођени због међусобног физичког насиља осуђеника, конзумирања алкохола, кашњења са враћања погодности и одбијања извршења налога службеног лица. Евиденција о спроведеним дисциплинским поступцима је, као и остале евиденције у служби за опште послове, изузетно уредна, садржи име и презиме лица, разлог вођења дисциплинског поступка и изречену дисциплинску меру, односно одлуку о обустављању дисциплинског поступка.

Приликом сваког дисциплинског поступка лице се благовремено обавештава о дану расправе, уз поуку да има право на правну помоћ у дисциплинском поступку, или од

⁷⁹ Закон о општем управном поступку ("Сл. гласник РС", бр. 18/16 и 95/18 - аутентично тумачење), чл. 141. ст. 4.

⁸⁰ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 149. ст. 1.

⁸¹ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 153. ст. 1.

⁸² Правилник о мерама за одржавање реда и безбедности у заводима за извршење кривичних санкција ("Сл. гласник РС", бр. 105/14), чл. 30.

⁸³ Правилник о мерама за одржавање реда и безбедности у заводима за извршење кривичних санкција, чл. 39.

⁸⁴ Више о адаптацији нових просторија у поглављу 2.4.6. Посете.

стране ангажованог адвоката или дипломираног правника из Завода по сопственом избору, али до сада није било случајева да је неко тражио ову врсту правне помоћи. Осуђеници против којих је вођен дисциплински поступак су навели да су били упознати са могућношћу да у поступку имају браниоца.

У ОЗ Прокупље нема услова за пружање правне помоћи у дисциплинском поступку. Запослена је једна дипломирана правница – начелница Службе за опште послове, која води дисциплинске поступке, па не може да истовремено пружа и правну помоћ лицу против кога се води дисциплински поступак. Ово би се могло превазићи запошљавањем још једног правника или упућивањем правника из другог завода, који би пружао правну помоћ уколико то неко од лица захтева.

18.

<p>УТВРЂЕНО</p> <p>У ОЗ Прокупље запослен је само један дипломирани правник, који води дисциплински поступак против осуђених лица, па не може да пружа правну помоћ у поступку.</p>
<p>РАЗЛОЗИ</p> <p><i>Осуђени има право на правну помоћ у вези са извршењем казне затвора, а завод је дужан да му такву помоћ пружа.</i></p> <p><i>Завод упућује осуђеног на начин остваривања других облика правне помоћи.⁸⁵</i></p> <p><i>Стручну правну помоћ осуђеном у дисциплинском поступку може да пружа дипломирани правник.</i></p> <p><i>Ако осуђени у дисциплинском поступку нема свог пуномоћника, завод му доставља списак дипломираних правника из завода.⁸⁶</i></p>
<p>ПРЕПОРУКА</p> <p>Управа за извршење кривичних санкција предузеће потребне мере како би лица лишена слободе против којих се у ОЗ Прокупље води дисциплински поступак имала могућност да добију стручну правну помоћ у поступку.</p>

Ремећење реда и безбедности од стране притвореника није на одговарајући начин санкционисано. Наиме, према службеним наводима, иако се о понашању које представља дисциплински преступ редовно обавештава поступајући суд, Завод у скоро свим случајевима не добија повратну информацију да је притвореник кажњен. Као пример је наведен случај једног притвореника за којег је суд три пута обавештаван о кршењу реда, а кажњен је једном, тек када су према том притворенику примењене мере принуде.

НПМ сматра да би Виши суд у Прокупљу и основни судови који се налазе на подручју за које је овај суд основан, требало да предузимају Закоником о кривичном поступку⁸⁷ предвиђене радње у случају повреде правила понашања од стране притворених лица у Окружном затвору у Прокупљу. Тиме би се, поред одржавања реда и безбедности, допринело и једнаком поступању према свим лицима лишеним слободе у овом Заводу.

⁸⁵ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 89.

⁸⁶ Правилник о дисциплинском поступку према осуђеним лицима ("Сл. гласник РС", бр. 79/14), чл. 39. ст. 1. и 2.

⁸⁷ Чл. 221. Законика о кривичном поступку ("Сл. гласник РС", бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014 и 35/2019).

НПМ позива Виши суд у Прокупљу и основне судове који се налазе на подручју за које је овај суд основан да предузимају Законом о кривичном поступку предвиђене радње у случају повреде правила понашања од стране притворених лица у Окружном затвору у Прокупљу и да о предузетом по добијеној информацији обавештавају Завод.

2.3.3. КОНТРОЛА

У разговору са службеницима и лицима лишеним слободe истакнуто је да надлежни судија за извршење кривичних санкција не обилази Завод.

ЦПТ је у својим стандардима који се односе на издржавање затворске казне стао на становиште да ефикасни жалбени и инспекцијски поступци представљају основне гаранције против злостављања у затворима. Затвореницима би требало омогућити путеве за улагање жалбе, како унутар тако и изван контекста затворског система, укључујући и могућност поверљивог приступа одговарајућим властима. ЦПТ придаје нарочиту важност редовним посетама затворских институција од стране неког независног тела (нпр. одбора посетилаца или судије који врши надзор), које је овлашћено да саслуша жалбе затвореника и да изврши инспекцију просторија дате установе (а и да покрене поступак, уколико је потребно). Таква тела могу, између осталог, играти важну улогу у разрешавању несугласица између управе затвора и дотичног затвореника или затвореника уопште.⁸⁸

Домаћи прописи такође уређују обавезу судија за извршење да најмање једном у свака четири месеца у току године обилазе заводе на територији своје месне надлежности, разговарају са осуђенима и информишу их о начинима остваривања њихових права.⁸⁹ Такође, и надзор над притвореницима врши судија за извршење кривичних санкција или судија кога председник суда одреди, који је дужан да најмање једном у 15 дана обиђе притворенике и да се, ако нађе за потребно, и без присуства запослених у заводу обавести како се притвореници хране, како се снабдевају другим потребама и како се са њима поступа. Судија може у свако доба да обилази све притворенике, да са њима разговара и да од њих прима притужбе.⁹⁰

НПМ указује судији за извршење кривичних санкција Вишег суда у Прокупљу на горе цитиране међународне стандарде и законске одредбе и позива га да успостави редовне посете лицима лишеним слободe у ОЗ Прокупље, ради информисања о условима у којима бораве и о остваривању њихових права.

Што се тиче надзора над радом завода, редовни надзор извршила је Управа за извршење кривичних санкција 2017. године, а 2018. године извршен је и ванредни надзор услед једног случаја бекства.

Надзор над радом Одсека за здравствену заштиту обавља Министарство здравља.⁹¹

⁸⁸ Стандарди ЦПТ: Издржавање затворске казне, пар. 54.

⁸⁹ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 42.

⁹⁰ Законик о кривичном поступку, чл. 222.

⁹¹ Више о овоме у поглављу 2.5.5.2.

2.4. ТРЕТМАН И ПОЛОЖАЈ ЛИЦА ЛИШЕНИХ СЛОБОДЕ

2.4.1. ТРЕТМАН

2.4.1.1. Организација и едукација запослених на пословима третмана

У Заводу не постоји Служба за третман, већ два извршилачка места на пословима третмана и то, социолошкиња и педагог. Они су задужени за пријем и спровођење третманског рада са осуђеним и прекршајно – кажњеним лицима. Рад службеника третмана организован је сваког радног дана од 7 до 15 часова. Службеници третмана нису додатно ангажовани у Повереничкој канцеларији на извршењу ванзаводских санкција и мера.

Како се у Заводу извршавају казне затвора до годину дана, број лица лишених слободе обично се креће од 50 до 70, а васпитне групе броје од 20 до 30 осуђених и прекршајно – кажњених лица. У тренутку НПМ посете, једна васпитна група бројала је 17, а друга 22 осуђених лица. Службеници третмана наводе да немају потребе да додатним ангажовањем запослених на овим пословима.

Стручне обуке запослених на пословима третмана организованих од стране Управе за извршење кривичних санкција су биле 2018. и 2019. године и односиле су се на унапређење затворског система у Србији. У циљу унапређења третманског рада са лицима лишеним слободе било би добро организовати обуке о примени специјализованих програма третмана, и то за област злоупотребе психоактивних супстанци (ПАС), с обзиром да у последње време расте број зависника, превенција ризика од самоубиства и превенција насиља. Такође, било би добро пратити структуру осуђеничке популације и у складу са потребама лица лишених слободе организовати обуке за службенике третмана, као и обуке у циљу усаглашавања третманског рада са осуђенима у свим заводима за извршење кривичних санкција.

19.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Прокупље, запослени на пословима третмани нису укључени у обуке о примени специјализованих програма рада са осуђеним лицима.

РАЗЛОЗИ

Управа организује и спроводи програме сталног стручног оспособљавања и усавршавања запослених.⁹²

Стручно оспособљавање и усавршавање запослених у Управи обављају се у Центру за обуку и стручно оспособљавање Управе за извршење кривичних санкција (у даљем тексту: Центар за обуку).⁹³

Континуирано спроводити обуке службеника третмана са акцентом на одређивању индивидуалних циљева, преиспитивању и измени програма поступања и примени специјализованих програма.⁹⁴

⁹² Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 12. ст. 6.

⁹³ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 17. ст. 1.

⁹⁴ Стратегија за смањење преоптерећености смештајних капацитета у заводима за извршење кривичних санкција у Републици Србији до 2020. године ("Сл. гласник РС", бр. 43/2017), Област 2. Акционог плана: Ефикасније спровођење програма поступања у циљу напредовања у третману осуђених, т. 2.

Изrada и увођење специјализованих програма третмана.⁹⁵

Управа обезбеђује да целокупно особље, током њихове каријере, одржава и унапређује своје знање и стручност похађањем курсева стручног усавршавања, који се организују у одговарајућим интервалима.⁹⁶

ПРЕПОРУКА

Управа за извршење кривичних санкција предузеће мере како би у обуке о примени специјализованих програма рада са осуђеним лицима укључила и запослене на пословима третмана ОЗ Прокушће.

2.4.1.2. Пријем и утврђивање програма поступања

У Заводу не постоји пријемно одељење. Лица лишена слободе се по пријему, а у циљу психо-дијагностичке процене и одређивања индивидуалног програма поступања, смештају у пријемну собу, која се налази у затвореном делу Завода. У тренутку НПМ посете, један осуђени био је на пријемној процени и смештен са осталим осуђенима у затворено одељење, како његов боравак у пријемној соби не би попримио карактер усамљења.

Психо-дијагностичку процену ради пријемни тим Завода сачињен од службеника третмана, надзорника Службе за обезбеђење и лекара који доносе предлог програма поступања, док Одлуку о програму поступања доноси управница Завода. Одлука о програму поступања уручује се осуђенима.

Увидом у поједине досијее уочено је да садрже сву потребну документацију на пријему.

2.4.1.3. Остваривање програма поступања (третмански рад)

Третмански рад са осуђеним лицима састоји се углавном од индивидуалног и спорадичног групног рада, радног ангажовања и повремених спортско – рекреативних и културних активности.

Индивидуални рад састоји се од индивидуалних разговора који су углавном непланирани и воде се на иницијативу осуђених. Учесталост разговора зависи од потреба осуђених, некад је то свакодневно, а некад на 20 и више дана. Пријаве осуђених за разговор иду преко припадника Службе за обезбеђење. Службеница третмана има личну евиденцију (свеску) о обављеним непланираним разговорима у коју између осталог евидентира и разговоре на иницијативу осуђених. Увидом у ову евиденцију, уочено да се индивидуални разговори тичу информисања осуђених о могућностима напредовања у групу са већим степеном проширених права и погодности, остваривању њихових права и свакодневних животних активности у Заводу.

Индивидуални разговори са притвореницима обично се не обављају, осим у ситуацијама када притворено лице изрази потребу. Према наводима службеника третмана, за то им је потребно претходно одобрење судије који води поступак. Законом о извршењу кривичних

⁹⁵ Стратегија за смањење преоптерећености смештајних капацитета у заводима за извршење кривичних санкција у Републици Србији до 2020. године, Област 2. Акционог плана: Ефикасније спровођење програма поступања у циљу напредовања у третману осуђених, т. 3.

⁹⁶ Европска затворска правила, прав. 81.2.

санкција је предвиђено да се притворенику може омогућити подршка и помоћ службе за третман у заводу, као и да су лекар и Служба за обезбеђење дужни да обрате посебну пажњу на притвореника који показује знаке аутодеструктивног понашања и да о томе обавесте службу за третман.⁹⁷ Поред тога, чињеница је и да су службеници третмана запослени у заводу у ком се притвореник налази, а не лица за која је у интересу кривичног поступка потребно да се њихови контакти са притвореницима остварују са знањем или под контролом поступајућег суда.

НПМ би желео да од Вишег суда у Прокупљу добије више информација о могућности службеника третмана Окружног затвора у Прокупљу да на захтев притворених лица обаве разговор са њима у циљу пружања неопходне подршке и помоћи, посебно да ли је за тако нешто неопходна дозвола поступајућег суда и из којих разлога.

Обзиром да се у Заводу извршавају кратке казне и да Завод не располаже просторним капацитетима за организацију и спровођење ширег спектра третманских активности у континуитету (групни рад, васпитно-културне и спортске активности, упошљавање), самим тим и ове активности су слабо заступљене у васпитно-корективном раду. Ово је посебно изражено у затвореном одељењу, што за последицу има да осуђени већи део дана (22 часа) проводе у својим собама без организованих и структурираних дневних активности, те су и могућности за њихов напредак у групу са већим степеном проширених права и погодности знатно сужене и ограничене.

Од групних облика рада спорадично се спроводе едукативне радионице информативног карактера. Ове радионице су на тему инфективних и болести зависности.⁹⁸ Предавачи су службеница третмана и лекар, а по обављеној радионици пише се информативни извештај о спроведеној радионици (када је одржана и колико је временски трајала, колико осуђених је учествовало, ко су били предавачи) који се доставља управници. Током године, обично се реализују до 3 радионице, а спроводе се у трпезарији (полуотворено одељење) или заједничкој просторији (затворено одељење). У тренутку НПМ посете, групних облика рада није било. Осуђени из групе В, навели су да се спорадично спроводи и ликовна и спортска секција.

НПМ сматра да Завод треба да појача своје напоре и осуђенима понуди више сврсисходних и друштвено корисних активности, а све у циљу позитивног утицаја на личност осуђених и испуњења индивидуалног програма поступања.

20.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Прокупље третмански рад углавном се своди на индивидуални рад на иницијативу осуђених лица и спорадично групни рад.

РАЗЛОЗИ

Затворске управе и други надлежни органи треба да понуде образовање, стручно оспособљавање и рад, као и друге облике помоћи који су одговарајући и доступни, укључујући и оне које доводе до

⁹⁷ Чл. 240. Закона.

⁹⁸ Више о овоме у поглављу 2.5.5. Здравствена едукација.

промена на моралном, духовном, социјалном, здравственом и спортском нивоу. Такве програме, активности и услуге треба учинити доступним у складу са индивидуалним потребама третмана затвореника.⁹⁹

Сва погодна средства ће се користити, укључујући и верске заштите у земљама у којима је то могуће, образовање, стручно вођење и социјални рад, саветовање при запошљавању, физички развој и јачање моралног карактера, у складу са индивидуалним потребама сваког затвореника, узимајући у обзир његову/њену друштвену и криминалну прошлост, физичке и менталне способности и склоности, лични темперамент, дужину казне и перспективу након пуштања.¹⁰⁰

Третман према осуђеном обухвата примену свих предвиђених активности - планираних метода, техника и поступака, предузетих са циљем да осуђени усвоји друштвено прихватљив систем вредности и овлада вештинама за успешно укључивање у заједницу како убудуће не би чинио кривична дела. Третман се спроводи кроз програм поступања, разврставање, накнадно разврставање и припрему за отпуст.¹⁰¹

Комитет жели још једном да нагласи да обезбеђивање да се осуђени бабе корисним активностима различитог карактера (посао, образовање; спорт; рекреација / удруживање) није само битан део рехабилитације и ресоцијализације, већ такође доприноси и успостављању сигурнијег окружења у затворима.¹⁰²

ЦПТ жели нагласити да је задовољавајући програм активности од пресудног значаја за добробит затвореника и да доприноси успостављању сигурнијег окружења у затворима и представља важан део рехабилитације и ресоцијализације осуђених затвореника. Према ЦПТ-у, циљ би требао бити осигурати да сви затвореници (укључујући притворенике) могу провести разуман део дана (тј. осам или више сати) изван својих ћелија ангажовани у сврсисходним активностима различитог карактера: радом, образовање; спорт; рекреација / удруживање, прилагођено потребама сваке категорије осуђеника.....¹⁰³

ПРЕПОРУКА

ОЗ Прокупље ће предузети мере и поред индивидуалног, интензивирати и друге облике третманског рада са осуђеним лицима у складу са њиховим потребама и афинитетима. Завод би требало да осуђеним лицима понуди више сврсисходних и друштвено корисних активности, а све у циљу позитивног утицаја на личност и испуњења индивидуалног програма поступања.

Планирани индивидуални разговори са осуђеним лицима обављају се када се преиспитује програм поступања у делу праћења извршења индивидуалног циља. Постоји евиденција о индивидуалном раду са осуђеним лицима. Увидом у исту, уочено је да се у делу „остали радови и запажања“, поред оскудне евиденције о обављеним планираним разговорима, где се наводи тип разговора који је обављен (без објашњења о садржини разговора и исходу), бележе и друге активности службеника третмана које се тичу нпр. коришћења проширених права и погодности, састанци стручног тима у циљу накнадног разврставања, годишњи одмори лица лишених слободе, организације слободно – временских активности

⁹⁹ Нелсон Мандела правила, прав. 4. ст. 2.

¹⁰⁰ Нелсон Мандела правила, прав. 92. ст. 1.

¹⁰¹ Правилник о третману, програму поступања, разврставању и накнадном разврставању осуђених лица ("Сл. гласник РС", бр. 66/2015), чл. 6.

¹⁰² Извештај за бугарску Владу о посети ЦПТ Бугарској обављеној у периоду од 13. до 20. фебруара 2015. год, ЦПТ/Инф (2015) 36, пар. 45.

¹⁰³ Извештај за чешку Владу о посети ЦПТ Чешкој Републици обављеној од 2. до 11. октобра 2018. год, ЦПТ/Инф (2019) 23, пар. 51.

и сличног. Из ове евиденције се може закључити да се индивидуални разговори бележе у циљу личне евиденције службеника третмана о њиховим активностима одређеног дана, а не ради испуњења индивидуалног циља.

Увидом у поједине досијее уочено је не постоји листа праћења индивидуалних активности ради испуњења постављеног циља, већ само оцене о реализацији индивидуалног циља, па је нејасно по којим критеријумима се оцењује индивидуални циљ, ако не постоје предвиђене активности које су претходиле испуњењу циља и пратеће белешке о садржини реализованих активности. Уочено је да је у појединим случајевима постављен индивидуални циљ „вештина конструктивног решавања проблема и контрола беса“. Уколико је сврха овог циља учење асертивног начина комуникације и конструктивног решавања проблема, поставља се питање испуњености циља, ако се на обављају предвиђене активности индивидуалног рада.

Службеница третмана је навела да се белешке о садржини планираних индивидуалних активности/ разговора са осуђенима не воде по препоруци Одељења за инспекцију Управе за извршење кривичних санкција. НПМ сматра да одсуство евиденције о активностима које су претходиле испуњењу циља или штура евиденција о томе, без објашњења садржине разговора, отежава процену реализације постављеног индивидуалног циља. Како Директива о начину рада службеника третмана предвиђа да индивидуални циљеви морају бити јасни, мерљиви и временски ограничени,¹⁰⁴ евиденција о обављеним планским разговорима и сусретима у вези остварења постављених индивидуалних циљева посебно је значајна приликом крајње процене успешности извршења постављеног циља.

НПМ би желео да од Управе за извршење кривичних санкција добије више информација о разлозима за препоруку Одељења за инспекцију да се не води евиденција планираних индивидуалних разговора, који се обављају у циљу праћења испуњења индивидуалних циљева, имајући у виду коментаре у ставу изнад.

2.4.1.4. Измена програма поступања

На дан НПМ посете, укупан број лица лишених слободe у Заводу био је 55, од тога 39 осуђених, 8 притворених и 7 прекршајно – кажњених. Од укупног броја осуђених и прекршајно – кажњених, 24 је у полуотвореном одељењу, у затвореном одељењу је 14 осуђених, док је у отвореном одељењу 7 осуђених и 1 прекршајно – кажњено лице.

Према наводима службеника третмана, преиспитивање програма поступање ради се у складу са роковима предвиђеним Правилником о третману, програму поступања, разврставању и накнадном разврставању, али и пре ових рокова, обзиром да су у питању кратке казне.

2.4.1.5. Социјална подршка и припрема осуђених за отпуст

Према наводима начелника, сарадња са центрима за социјални рад је коректна. Центри се контактирају ради прикупљања додатних дијагностичких информација о осуђеном приликом ступања на извршење казне и доношења предлога програма поступања, ради остваривања права из социјалне заштите током извршења казне, уколико дође до

¹⁰⁴ Мишљење службеника третмана за програм поступања, пета област, стр. 8.

погоршања породичних односа током извршења казне и слично. Током пријема, приликом доношења Одлуке о програму поступања процењује се и потреба осуђених за социјалном помоћу и постпеналном подршком и помоћи.

Како су у питању кратке казне, са припремом за отпуст почиње се чим осуђени дође на извршење казне, и иста се састоји од пружања усмених и писмених информација (у виду упутства) којим институцијама да се обрати за помоћ након истека казне, ради добијања личних докумената, једнократне новчане помоћи, тражења радног места, обезбеђивања смештаја, пружања здравствене заштите и сличног. У писаном упутству за осуђена лица налазе се и информације о организацијама цивилног друштва и другим установама за заштиту и остваривање људских права којима лица лишена слободе могу да се обрате. У разговору са појединим осуђенима, тиму НПМ је предочено да им се не саопштавају, нити добијају икаква писана упутства о поступању након извршене казне нити да су имали било какву припрему за отпуст. **НПМ указује на потребу за проактивнијим приступом лицима лишеним слободе, како у погледу спровођења индивидуалних циљева тако и припреме за отпуст.**

Повереничка канцеларија у Прокупљу не пружа подршку и помоћ осуђенима након истека казне коју би по Закону о извршењу ванзаводских санкција и мера¹⁰⁵ требало да спроводи. НПМ сматра да Повереничка канцеларија у сарадњи са службеницом третмана треба да кроз сачињавање програма помоћи осуђенима након истека казне, настави са пружањем подршке и након истека казне у циљу лакшег укључивања у заједницу, и превенира потенцијални криминолошки и пенеолошки поврат.

21.

УТВРЂЕНО

Повереничка канцеларија у Прокупљу не пружа постпеналну помоћ и подршку осуђеним лицима након извршене казне затвора.

РАЗЛОЗИ

Извршења ванзаводских санкција и мера спровode се ради заштите друштва од криминалитета извршењем ванзаводских санкција и мера у заједници са циљем ресоцијализације и реинтеграције осуђених лица.

Послови извршења спровode се приликом одлучивања о кривичном гоњењу, одређивању и извршењу мера обезбеђења присуства окривљеног, извршењу санкције изречене учиниоцу кажњивог дела, извршењу условног отпуста и пружању подршке и помоћи после извршене казне затвора.¹⁰⁶

У вршењу послова из своје надлежности повереничка канцеларија сарађује и размењује податке са државним органима, научним установама, органима локалне заједнице, удружењима и другим институцијама које су од значаја за обављање њихових послова.¹⁰⁷

Послови извршења су:саветовање и пружање подршке и помоћи лицу после извршене казне затвора да избегну поновно чињење кривичних дела;¹⁰⁸

Повереник за послове извршења израђује појединачни програм поступања за свако лице према којем се спроводи извршење.

¹⁰⁵ "Сл. гласник РС", бр. 55/14.

¹⁰⁶ Закон о извршењу ванзаводских санкција и мера, чл. 2. ст. 1. и 2.

¹⁰⁷ Закон о извршењу ванзаводских санкција и мера, чл. 3. ст. 4.

¹⁰⁸ Закон о извршењу ванзаводских санкција и мера, чл. 5. ст. 1. т. 6.

Појединачни програм поступања израђује се на основу процене личности, личних прилика, здравственог стања, стручних квалификација, процене ризика и потреба лица према којем се спроводи извршење. Програм се израђује у сарадњи са осуђеним лицем.

Појединачни програм поступања садржи методе, поступке и рокове за његово спровођење, носиоце појединих активности и остале податке од значаја за испуњавање сврхе извршења.

Појединачни програм поступања обавезно садржи преузете обавезе или мере које је одредио надлежни орган.

Лице према којем се спроводи извршење упознаће се са садржином појединачног програма поступања, као и са последицама неизвршења обавеза, прихвати га својим потписом, после чега је обавезно извршавати утврђене поступке и мере.¹⁰⁹

Ако служба за третман процени да постоји потреба за пружањем помоћи осуђеном након извршене казне затвора, или осуђени сам затражи помоћ, Повереник ће најкасније у року од месец дана пре отпуста започети израду програма помоћи.

Приликом израде програма помоћи Повереник сарађује са службом за третман и осуђеним.¹¹⁰

Програм помоћи је скуп мера и поступака које лице после извршене казне затвора добровољно прихвата, а који се примењује у циљу укључивања у живот на слободи. Програм помоћи се састоји од:

- 1) пружања помоћи приликом проналажења смештаја и исхране;
- 2) пружање помоћи у остваривању права на здравствену и социјалну заштиту;
- 3) давања савета у циљу усклађивања породичних односа;
- 4) пружања подршке и помоћи приликом проналажења запослења, односно довршавања школовања или стручног оспособљавања;
- 5) успостављања сарадње са надлежним центром за социјални рад у циљу давања новчане подршке за подмиривање најнужнијих потреба;
- 6) пружање подршке и помоћи у уздржавању од употребе опојних дрога и алкохола;
- 7) пружање других облика помоћи и подршке.

На израду програма помоћи сходно се примењују одредбе члана 10. овог закона.¹¹¹

Комитет препоручује и да органи Републике Србије до краја искористе услуге повереничких канцеларија за пружање помоћи затвореницима после извршене казне у њиховој реинтеграцији у друштво.....¹¹²

Унапређење сарадње службе третмана и повереничких канцеларија, у циљу боље социјалне реинтеграције и пружања подршке осуђеним лицима након изласка са издржавања казне.¹¹³

ПРЕПОРУКА

Управа за извршење кривичних санкција предузеће мере и активности како би Повереничка канцеларија у Прокупљу почела са пружањем услуга помоћи и подршке осуђеним лицима након извршене казне.

¹⁰⁹ Закон о извршењу ванзаводских санкција и мера, чл. 10.

¹¹⁰ Закон о извршењу ванзаводских санкција и мера, чл. 56.

¹¹¹ Закон о извршењу ванзаводских санкција и мера, чл. 57. ст. 1. и 2.

¹¹² Извештај ЦПП о посети Србији 2015. год, пар. 44.

¹¹³ Стратегија за смањење преоптерећености смештајних капацитета у заводима за извршење кривичних санкција у Републици Србији до 2020. године, 2. Област Акционог плана: Ефикасније спровођење програма поступања у циљу напредовања у третману осуђених, тач. 2.

2.4.2. ОБРАЗОВАЊЕ И СТРУЧНО УСАВРШАВАЊЕ

Према наводима службеника третмана, у Заводу се не организује образовање осуђених, јер су у питању кратке казне, а не постоје ни просторни капацитети за организацију образовања и стручног оспособљавања (курсеви/обуке). Ипак, НПМ је најављено да ће се реновирањем просторија оспособити једна за активности лица лишених слободе.¹¹⁴ НПМ сматра да би Завод могао да организује обуке које су прилагођене кратким казнама, односно које се могу реализовати у краћем року.

22.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Прокупље лицима лишеним слободе није омогућен приступ образовању нити стручном усавршавању.

РАЗЛОЗИ

Управе казних завода и друга надлежна тела треба да понуде образовање, стручно оспособљавање и посао, као и друге видове примерене и доступне помоћи, укључујући и оне допунске, моралне, духовне, социјалне, здравствене и спортске природе. Сви такви програми, активности и услуге треба да се реализују у складу с потребама индивидуалног приступа затвореницима.¹¹⁵

Сваки затвор треба да настоји да свим затвореницима омогући приступ образовним програмима који су што је могуће свеобухватнији и који задовољавају њихове индивидуалне потребе, истовремено водећи рачуна о њиховим тежњама.

Приоритет имају затвореници који имају потребу за описмењавањем и учењем основних рачунских радњи и они који немају основно ни стручно образовање.¹¹⁶

Систематски програм образовања, укључујући оспособљавање за стицање вештина у циљу унапређења свеукупног нивоа образовања и припремања за вођење одговорног живота без криминала, кључни је део режима за затворенике.

Сви затвореници охрабриваће се да учествују у образовним програмима и програмима обуке.

Образовни програми за затворенике одређује се према дужини њиховог боравка у затвору.¹¹⁷

Задовољавајући програм активности (рада, образовања, спорта, итд.) од кључне је важности за добробит затвореника.¹¹⁸

Осуђени има право на основно и средње образовање, које се сходно прописима који уређују образовање организује у заводу.

Завод организује и друге видове образовања осуђених.¹¹⁹

Завод организује описмењавање, основно и стручно образовање, према програму поступања. Завод омогућава полагање испита у заводу и ван завода.¹²⁰

¹¹⁴ Више о томе у поглављу 2.4.6. Посете.

¹¹⁵ Нелсон Мандела правила, прав. 4. ст. 2.

¹¹⁶ Европска затворска правила, прав. 28.1. и 28.2.

¹¹⁷ Европска затворска правила, прав. 106.1. – 106.3.

¹¹⁸ Стандарди ЦПГ: Издржавање затворске казне, пар. 47.

¹¹⁹ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 122.

¹²⁰ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 40. ст. 1.

ПРЕПОРУКА

ОЗ Прокупље ће организовати образовне програме и програме за стручно усавршавање, који су прилагођени дужини боравка лица лишених слободе у Заводу.

2.4.3. УПОШЉАВАЊЕ

У Заводу постоје могућности за упошљавање осуђених и прекршајно-кажњена лица. Правилником о Систематизацији радних места осуђених лица ОЗ Прокупље¹²¹ утврђена су радна места на која се осуђени могу упослити током извршења казне. Приликом упошљавања осуђених води се рачуна о њиховој радној способности, жељама, капацитетима Завода и безбедносним ризицима.

У тренутку НППМ посете, према службеним подацима, од укупно 45 осуђених и прекршајно – кажњених лица, 18 је било радно ангажовано, и то, 17 лица унутар Завода, а једно лице ван Завода у приватној фирми. У кухињи су ангажована 6 лица, на кантини 2 и 1 лице на грађевинским пословима. На Економији су лица ангажована на ратарским, повртарским и сточарским пословима. У разговору са осуђенима, неколико њих је навело да се лица ангажују на чишћењу дворишта или службених просторија, а да за то не добијају новчану надокнаду. Ови наводи предочени су службеницима, који су навели да ће убудуће обратити пажњу да се на чишћењу дворишта ангажују осуђени којима је програмом поступања и одређено радно место.

Уколико постоје слободна радна места, требало би избегавати неплаћено ангажовање лица лишених слободе, без обзира што је на бази добровољности. Овакво ангажовање може бити предмет злоупотреба и у исто време генерисати незадовољство и осећај дискриминисаности.

У Заводу се упошљавају само осуђени разврстани у групу А и Б, а осуђени разврстани у групу В и притворена лица се не упошљавају, јер Завод нема техничких могућности за њихово упошљавање.

23.**УТВРЂЕНО**

У ОЗ Прокупље осуђена лица разврстана у групу В и притворена лица се не упошљавају, а поједина лица се ангажују на одређеним пословима иако им није одређено радно место.

РАЗЛОЗИ

Комитет препоручује да органи Републике Србије уложе веће напоре у обезбеђење више могућности за рад (по могућству неке струковне вредности) за све осуђене затворенике.¹²²

Притвореник се може обавезати да обавља радове нужне за одржавање чистоће у просторији у којој борави. Ако притвореник то захтева, судија за претходни поступак, односно председник већа, уз сагласност управника завода, може дозволити да он ради у кругу завода на пословима који

¹²¹ Број 24-26/2015 од 30. јануара 2015. год.

¹²² Извештај ЦПТ о посети Србији 2015. год, пар. 67.

одговарају његовим психичким и физичким својствима, под условом да то није штетно за вођење поступка. За тај рад притворенику припада накнада коју одређује управник завода.¹²³

По одобрењу органа који води поступак, а уз сагласност управника завода, притвореник се на свој захтев може упослити да ради на пословима у кругу завода који одговарају његовим психичким и физичким својствима, под условом да то није штетно за вођење поступка.¹²⁴

Комитет позива затворска тела заинтересованих земаља да осмисле и спроведу свеобухватни режим ванћелијских активности. Циљ треба да буде да се омогући да притвореници (као и осуђени затвореници) проводе значајан део дана (тј. осам или више часова) изван својих ћелија, ангажовани у сврсисходним активностима различите природе (рад, најбоље онај који има професионалну вредност¹⁰, образовање, спорт, рекреација/дружење). Што је дужи период притвора, то би режим требало да буде разноврснији. Свим затвореницима, без изузетка, мора да буде понуђен најмање један сат вежбања на отвореном током дана, у одговарајућим објектима.¹²⁵

ПРЕПОРУКА

ОЗ Прокупље предузеће мере и створити услове за упошљавање свих категорија осуђених лица, као и притворених лица.

ОЗ Прокупље неће радно ангажовати лица лишена слободе којима програмом поступања није одређено радно место.

Лица лишена слободе која су упослена раде највише 8 часова, а у зависности од врсте посла и мање. Лица ангажова у кухињи раде у две смене, прва смена од 7 до 13, а друга после 13 часова. Осуђенима ангажованим на грађевинским пословима радно време зависи од обима посла тог дана и креће се од 2 па до 5 или 8 часова.

Лица лишена слободе добијају надокнаду за рад, која се обрачунава сходно времену проведеном на раду и коефицијенту сложености послова. Они који су радно ангажовани су навели да су накнаде редовне. Евиденцију о времену проведеном на раду осуђених воде радни инструктори. Радно ангажована лица имају право на дневни, недељни или годишњи одмор. Ипак, лица која су смештена на заводској економији радне обавезе имају свакодневно.

24.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Прокупље није свим радно ангажованим лицима лишеним слободе омогућен недељни одмор.

РАЗЛОЗИ

Организација и методе рада у заводима морају да буду што приближнији онима које важе за сличан рад изван завода, како би се затвореници припремили за нормалан радни живот.

Интерес затвореника и њихово стручно оспособљавање ипак не смеју да буду подређени остваривању финансијске добити од делатности у заводу.¹²⁶

¹²³ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 218. ст. 5.

¹²⁴ Правилник о извршењу мере притвора, чл. 44.

¹²⁵ Стандарди ЦПТ: Задржавање у притвору, ЦПТ/Инф (2017) 5, пар. 58.

¹²⁶ Нелсон Мандела правила, прав. 99.

Максималан број радних сати у току дана или недеље утврђује се законом или одлуком управних тела, при чему се води рачуна о локалним прописима или обичајима који се примењују на запошљавање радника на слободи.

Овако утврђеним сатима предвиђа се један дан одмора недељно и довољно времена за образовање и друге потребне активности у оквиру поступања са затвореницима и њихове рехабилитације.¹²⁷

Потребно је да организација и методи рада у установама буду што сличнији раду у заједници како би се затвореници припремили за услове нормалног радног живота.

Мада укључивање финансијске зараде од делатности у затвору може да буде значајно за подизање стандарда и побољшања квалитета и значаја оспособљавања, интерес затвореника не сме да буде подређен том циљу.¹²⁸

Максимални број сати рада дневно и недељно утврђује се у складу с локалним правилима или обичајем који регулише запослење слободних радника.

Затвореници имају барем један дан за одмор недељно и довољно времена за образовање и остале активности.¹²⁹

Осуђени има право на дневни, недељни и годишњи одмор сходно закону који уређује права из радног односа.¹³⁰

Осуђени има право на дневни, недељни и годишњи одмор, у складу са Законом.¹³¹

Запослени има право на недељни одмор у трајању од најмање 24 часа непрекидно којем се додаје време одмора из члана 66. овог закона, ако законом није друкчије одређено.

Недељни одмор се, по правилу, користи недељом.

Послодавац може да одреди други дан за коришћење недељног одмора ако природа посла и организација рада то захтева.

Изузетно од става 1. овог члана, запослени који због обављања посла у различитим сменама или у прерасподели радног времена не може да користи одмор у трајању утврђеном у ставу 1. овог члана, има право на недељни одмор у трајању од најмање 24 часа непрекидно.

Ако је неопходно да запослени ради на дан свог недељног одмора, послодавац је дужан да му обезбеди одмор у трајању од најмање 24 часа непрекидно у току наредне недеље.¹³²

ПРЕПОРУКА

ОЗ Прокупље ће свим радно ангажованим лицима лишеним слободе омогућити коришћење права на недељни одмор.

Приликом разговора са осуђенима, поједини су изразили незадовољство чињеницом да коришћење дана годишњег одмора изван Завода не могу да спајају са коришћењем проширених погодности која обухватају редован или ванредни излазак из Завода викендом или празником. У разговору са службеницима третмана, исти су навели да Завод поступа по инструкцији Управе за извршење кривичних санкција из 2008. године, а такође и у складу са чланом 51. став 2. Правилника о кућном реду казниено – поправних завода и окружних затвора, по којем не постоји могућност спајања и коришћења проширених права и погодности „изласци и одсуства из Завода“ са данима годишњег одмора изван Завода.

¹²⁷ Нелсон Мандела правила, прав. 102.

¹²⁸ Европска затворска правила, прав. 26.7. и 26.8.

¹²⁹ Европска затворска правила, прав. 26.15. и 26.16.

¹³⁰ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 109. ст. 1.

¹³¹ Правилник о раду осуђеног лица ("Сл. гласник РС", бр. 145/14), чл. 19. ст. 1.

¹³² Закон о раду, чл. 67.

2.4.4. СЛОБОДНО ВРЕМЕ

2.4.4.1. Заједничке просторије

Осуђени разврстани у затворено одељење имају на располагању просторију за дневни боравак, која им је доступна од 8:30 до 23:00 часа. Осуђени из полуотвореног одељења и прекршајно кажњени користе две просторије, једну пушачку и једну непушачку (трпезарију). Осуђени који се налазе на Економији такође имају заједничку просторију. Просторије су опремљене столовима и столицама и лица имају на располагању решо или шпорет, лавабо и телевизор.

Притвореници немају могућност коришћења заједничких просторија.¹³³



заједничка просторија за осуђене из затвореног одељења

2.4.4.2. Време изван затворених просторија и физичке активности

У згради Завода постоји 1 шеталиште за осуђене разврстане у групу В и притворена лица. Шеталиште је бетонско. Овде се налази справа за згибове и пропадање и кош за кошарку. На шеталишту постоји и клупа за седење која је прекривена надстрешницом. Шетња лица лишених слободе траје два часа. Теретана у затвореном не постоји у Заводу.



шеталиште затвореног одељења

¹³³ У дану посете, сви притвореници су били смештени у две спаваонице.

Осуђени из полуотвореног одељења и прекршајно кажњени за шетњу на располагању имају пространо двориште Завода, док осуђени који се налазе на Економији Завода имају простор за боравак на свежем ваздуху испред објекта у којем су смештени. Оба простора су доступна осуђенима стално током њиховог слободног времена и у оба су постављене справе за вежбе.



шеталиште полуотвореног одељења

У Заводу не постоји календар спортских догађаја. Службеници третмана имају евиденцију „организовања и спровођења културних и спортских активности“. Увидом у ову евиденцију уочено је да се повремено организују спортски турнири ван и чешће унутар Завода, обично за осуђене из полуотвореног одељења. За осуђене из затвореног одељења, ови турнири се ређе организују, и то унутар Завода. Увидом у евиденцију уочено се да су се у току 2019. године за осуђене из затвореног одељења организовала четири турнира у стоном тенису и пикаду. Службеници третмана навели су да осуђени током летњих и пролећних месеци на располагању имају сто за стони тенис, као и могућност да у време шетње играју кошарку. Током зимских месеци слободно време могу да проводе у друштвеним играма (шах, јамб и пикадо). У разговору са осуђенима из затвореног одељења, исти су изразили незадовољство да нема много спортских активности. Такође су навели и да у време шетње (9 – 11 часова) не могу да играју кошарку, обзиром да се у то време одржавају радни састанци руководства Завода и запослених и да их ометају звуци лопте, с обзиром да се простор за шетњу налази у близини службених канцеларија. У разговору са управницом, потврђени су наводи осуђених.

Како је осуђенима у затвореном одељењу сужен спектар третманских активности у којима могу да учествују, као и да већину свог времена проводе у затвореном простору не радећи ништа сврсисходно, НПМ сматра да Завод треба да нађе начин како би осуђени у групи В могли чешће да упражњавају спортске активности у складу са индивидуалним планом поступања и њиховим афинитетима.

25.

<p>УТВРЂЕНО</p> <p>У ОЗ Прокупље осуђена лица из затвореног одељења немају довољно могућности да се баве спортом.</p>
<p>РАЗЛОЗИ</p> <p><i>Постојање задовољавајућег програма активности такође је веома важно, чак важније у строго затвореним одељењима него обичним. То може у многоме да допринесе да се неутралишу штетне последице на личност затвореника услед живота у затвореном одељењу. Активности би требало да буду што различитије (едукација, спорт, активности по вокацији итд.). Кад су у питању, нарочито, радне активности, јасно је да разлози безбедности могу да искључе многе облике рада који су уобичајени у нормалним одељењима. Ипак, то не значи да се затвореницима омогућују само нестимулативне активности.¹³⁴</i></p> <p><i>Завод организује различите облике активности за задовољење физичких, уметничких, културних и радних потреба осуђених. У заводу се организују културне, радне, забавне и спортско-рекреативне активности.¹³⁵</i></p>
<p>ПРЕПОРУКА</p> <p>ОЗ Прокупље ће понудити више спортских активности осуђеним лицима из затвореног одељења.</p>

2.4.4.3. Културне и уметничке активности

Посебна просторија за културне - уметничке активности тренутно не постоји,¹³⁶ те је и организовање ових активности у Заводу спорадично и ретко, посебно за осуђене у затвореном одељењу, обзиром да зависи од доступности заједничке просторије за ове осуђене.

Према наводима службеника третмана, осуђена лица разврстана у групу А и Б одводе се повремено у музеј у град, на изложбе, а поједини осуђени који су талентовани могу да учествују у фестивалима (имитације, сликарства и сл.) које организују други Заводи. У време верских и државних празника у Заводу се организују културне радионице где осуђени праве честитке, а за осуђене из затвореног одељења повремено се организује изложба слика, у Заводу.

Увидом у евиденцију „организовања и спровођења културних и спортских активности“ уочено је да се културно - уметничке активности углавном организују за осуђене из полуотвореног одељења, као и да је за осуђене из затвореног одељења у току 2019. године два пута организована креативна радионица, прва у марту, друга у октобру. У разговору са осуђенима из групе В, поједини су навели да се ликовне секције повремено одржавају и то обично кад службеници третмана имају времена.

¹³⁴ Стандарди ЦПГ: Нови стандарди у погледу издржавања казне затвора, пар. 32.

¹³⁵ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 42. ст. 2. и 4.

¹³⁶ У плану је да се адаптацијом просторија које је користило Министарство унутрашњих послова једна просторија оспособи и намени за активности лица лишених слободe, више о томе у поглављу 2.4.6. Посете.

26.

<p>УТВРЂЕНО</p> <p>У Заводу се спорадично организују културно – уметничке активности, посебно за осуђена лица разврстана у затворено одељење.</p>
<p>РАЗЛОЗИ</p> <p><i>Постојање задовољавајућег програма активности такође је веома важно, чак важније у строго затвореним одељењима него обичним. То може у многоме да допринесе да се неутралишу штетне последице на личност затвореника услед живота у затвореном одељењу. Активности би требало да буду што различитије (едукација, спорт, активности по вокацији итд.). Кад су у питању, нарочито, радне активности, јасно је да разлози безбедности могу да искључе многе облике рада који су уобичајени у нормалним одељењима. Ипак, то не значи да се затвореницима омогућују само нестимулативне активности.¹³⁷</i></p> <p><i>Завод организује различите облике активности за задовољење физичких, уметничких, културних и радних потреба осуђених.</i></p> <p><i>У заводу се организују културне, радне, забавне и спортско-рекреативне активности.</i></p> <p><i>У слободно време осуђени се према својим склоностима и интересовањима могу бавити израдом уметничких предмета и другим видовима стваралачког изражавања.¹³⁸</i></p>
<p>ПРЕПОРУКА</p> <p>ОЗ Прокупље интензивираће организовање и спровођење културно-уметничких активности за сва лица лишена слободе, сходно њиховим афинитетима.</p>

2.4.5. ОБАВЕШТАВАЊЕ

2.4.5.1. Штампа

Куповина дневне штампе није омогућена преко кантине, већ осуђени подносе захтев уколико желе штампу.

2.4.5.2. Телевизија

Сва лица лишена слободе имају могућност да прате телевизијски програм у својим собама или заједничким просторијама. Према наводима лица која телевизију прате у собама, телевизор им службеници обезбеђења гасе око 23:00 часа.

2.4.5.3. Библиотека

У Заводу не постоји посебна просторија за библиотеку, већ се све књиге налазе у канцеларији службеника третмана. Завод има добру сарадњу са градском библиотеком која повремено поклања књиге Заводу. Каталог доступних књига у библиотеци налази се на одељењу, а осуђени из затвореног одељења на папиру напишу књигу коју желе и она им се доставља преко припадника Службе за обезбеђење. Осуђени из полуотвореног одељења могу да сврате код службеника третмана по жељене књиге. У библиотеци постоје

¹³⁷ Стандарди ЦПТ: Нови стандарди у погледу издржавања казне затвора, пар. 32.

¹³⁸ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 42. ст. 2, 4. и 5.

домаћи прописи којима је регулисано извршење кривичних санкција, преведени на енглески, као и на језицима националних мањина (мађарски, румунски, и албански).

У разговору са притвореним лицима, поједини су изразили незадовољство, јер им није омогућено да узимају књиге из библиотеке.

27.

<p>УТВРЂЕНО</p> <p>Притвореним лицима није омогућено да узимају књиге из заводске библиотеке.</p>
<p>РАЗЛОЗИ</p> <p><i>У слободно време притворенику ће се омогућити учење, припремање испита, читање књига и других штампаних ствари које може имати код себе, писање писама и поднесака, као и играње шаха са другим притвореницима или других друштвених игара, осим хазардних.¹³⁹</i></p>
<p>ПРЕПОРУКА</p> <p>ОЗ Прокупље ће притвореним лицима достављати књиге из библиотеке на њихов захтев.</p>

2.4.6. ПОСЕТЕ

Мања соба за дневни боравак за полуотворено одељење се одређеним данима користи за посете лицима лишеним слободе. Посете за притворенике су средом до 17:00 часова, када се та просторија прилагоди за посете постављањем стаклених паравана. Поједини притвореници су се пожалили тиму НПМ да у таквој организацији посета блиска лица која су запослена немају могућност да их посете, па се тако дешава да и поред дозволе суда не остварују посете. Осуђеници посете примају суботом и недељом, њима је омогућено да посете буду отворене (без паравана) и трају један сат.

28.

<p>УТВРЂЕНО</p> <p>Организација посета притвореним лицима у ОЗ Прокупље не омогућава свим притвореницима да имају редовне посете.</p>
<p>РАЗЛОЗИ</p> <p><i>Затвореницима се дозвољава, уз неопходан надзор, комуникација са породицом и пријатељима у редовним временским размацама:</i></p> <p><i>а) кроз писмену преписку те употребу, тамо где је то доступно, телекомуникационих, електронских, дигиталних и других средстава; и</i></p> <p><i>б) кроз посете.¹⁴⁰</i></p> <p><i>Притворена или затворена особа има право да је посећује и да се дописује, нарочито са члановима њене породице и имаће адекватне могућности за комуникацију са спољним светом, под разумним условима и ограничењима који су одређени законом или прописима донетим на основу закона.¹⁴¹</i></p>

¹³⁹ Правилник о извршењу мере притвора, члан 46.

¹⁴⁰ Нелсон Мандела правила, прав. 58.

¹⁴¹ Скуп принципа Уједињених нација за заштиту свих лица у детенцији или затвору, принц. 19.

Услови за обављање посете треба да су такви да омогућавају затвореницима што нормалније одржавање и развијање породичних односа.¹⁴²

Такође је веома важно да затвореници у разумној мери одржавају добар контакт са спољним светом. Изнад свега, затворенику треба обезбедити одржавање односа са породицом и блиским пријатељима. Водећи принцип мора бити унапређивање односа са спољним светом; свако ограничавање таквог контакта мора бити засновано искључиво на довољно јаким разлозима безбедности или на разлозима који се тичу расположивих средстава.

У овом контексту ЦПТ жели истаћи да постоји потреба за извесном флексибилношћу у односу на примену правила у погледу посета и телефонских контаката када се ради о затвореницима чије породице живе далеко (чиме редовне посете постају практично немогуће). Таквим затвореницима треба на пример да буде дозвољено да акумулирају време за посете и/или да им буду омогућени чешћи телефонски контакти са породицама.¹⁴³

Управник завода ће у споразуму са судијом који врши надзор над притвореницима одредити најмање један дан у недељи, као и време у том дану када ће се обављати посете притвореницима.¹⁴⁴

ПРЕПОРУКА

ОЗ Прокупље ће организовати посете притвореним лицима тако да сви притвореници имају могућност редовних посета.

Посебна просторија за боравак са блиским лицима¹⁴⁵ не постоји у Заводу. Према службеним наводима, у плану је адаптација просторија које је до пре две године користило Министарство унутрашњих послова. Адаптацијом би се формирала просторија за боравак са блиским лицима, посебно осигурана просторија без опасних ствари и просторија за активности лица лишених слободе.

НПМ би желео да од ОЗ Прокупље добије информације о току адаптације ових просторија и увођења најављених нових садржаја.

2.4.7. ПОШИЉКЕ И КОМУНИКАЦИЈА

2.4.7.1. Пакети

Лицима лишеним слободе се омогућава два пута месечно пријем пакета, који се прегледа у присуству лица. У ситуацијама када пакет садржи ствари које лице не може поседовати, исте се враћају доносиоцу непосредно. Дозвољена тежина пакета је до 10 килограма.¹⁴⁶

2.4.7.2. Новчане поштиљке

Лица лишена слободе имају право на неограничено примање и слање новчаних поштиљки. Новчане поштиљке се уплаћују на депозит лица. На месечном нивоу лица могу трошити

¹⁴² Европска затворска правила, прав. 24.4.

¹⁴³ Стандарди ЦПТ: Издржавање затворске казне, пар. 51.

¹⁴⁴ Правилник о извршењу мере притвора, чл. 47. ст. 4.

¹⁴⁵ Боравак у посебној просторији из чл. 48. Правилника о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора.

¹⁴⁶ Више о претресу пакета у поглављу 2.3.2.2.1. Претреси (прегледи) лица, просторија и пакета.

одређену суму новца за набавку прехранбених и других ствари за личну употребу које се обезбеђују преко Завода.¹⁴⁷

2.4.7.3. Телефонирање

Осуђеним лицима омогућено је коришћење телефонских говорница у Заводу. Осуђени из групе Б и А свакодневно могу да користе телефонску говорницу, док осуђени из групе В телефонску говорницу могу да користе сваког дана у време шетње (од 9 до 11 часова). У разговору са појединим осуђенима из групе В, исти су изразили незадовољство, јер је шетња обично у преподневним часовима, када им је родбина обично одсутна од куће (на послу), па немају могућност да се чују са њима.

Више притворених лица се жалило тиму НППМ да им је од пре извесног времена потпуно онемогућено телефонирање. Провером код руководства Завода, утврђено је да су судови у Прокупуљу углавном давали одобрења за обављање телефонских разговора. Завод је дошао до сазнања да је недавно бекство притвореника било планирано преко телефонских разговора, па је скренуо пажњу суду да пракса одобравања телефонских разговора угрожава безбедности Завода. Након тога, судови су престали да дају одобрења за телефонске разговоре притвореника.

2.4.8. ВЕРСКА ПРАВА

У Заводу не постоји посебна просторија прилагођена за обављање верских обреда. Православно свештенство по потреби и кад су велики верски празници долазе у Завод. У библиотеци постоји верска литература, а одређену литературу је донирао и Окружни затвор у Врању. Католички свештеник не долази, а према наводима запослених само су 3 осуђена исламске вероисповести и њима се омогућава да обављају молитву. Осуђенима се омогућује исхрана у складу са верским убеђењима.

2.4.9. ПОСТУПАЊЕ ПРЕМА ПОСЕБНО ОСЕТЉИВИМ ОСОБАМА

На дан посете у заводу су се налазила 4 странца, у притвору.¹⁴⁸ Завод службеним путем обавештава Министарство спољних послова о чињеници пријема страног држављанина, а Министарство би потом требало да обавести о томе његово дипломатско-конзуларно представништво.

Обавештење дипломатско-конзуларног представништва је право, које можда неки странац не жели да користи. Аутоматско обавештавање Министарства спољних послова, без изричите жеље странца, може довести до тога да о чињеници лишења слободе Министарство спољних послова обавести представништво земље чији је странац држављанин, иако он то можда не жели. Тиме се свакако не ограничава његово право да касније оствари комуникацију са представништвом на било који од дозвољених начина.

¹⁴⁷ Више о набавци ствари за личну употребу у поглављу 2.2.2. Кантина.

¹⁴⁸ Током првог дана посете, 1 од ових странаца је из полицијског задржавања, а након саслушања у јавном тужилаштву, примљен у притвор.

29.

<p>УТВРЂЕНО</p> <p>У ОЗ Прокупље о чињеници да је примљен страни држављанин се обавештава Министарство спољних послова ради прослеђивања информације дипломатско-конзуларном представништву, без утврђивања да ли странац жели контакт са представништвом.</p>
<p>РАЗЛОЗИ</p> <p><i>У циљу олакшања вршења конзуларних функција у односу на држављане државе именована, ако заинтересовани то тражи, надлежни органи ће обавестити, без одлагања, конзулат државе именована ако је на његовом конзуларном подручју држављанин те државе ухапшен, затворен, стављен у притвор, или задржан на ма који други начин. Они ће исто тако без одлагања доставити конзулату свако саопштење које му је упутило лице које је ухапшено, затворено, притворено или на други начин задржано. Ти органи морају без одлагања обавестити заинтересованог о његовим правима на основу овог става.¹⁴⁹</i></p>
<p>ПРЕПОРУКА</p> <p>ОЗ Прокупље ће пре обавештавања Министарства спољних послова да је у Завод примљен страни држављанин утврдити да ли страни држављанин жели контакт са дипломатско-конзуларном представништвом своје земље и његову жељу ће навести у обавештењу које доставља Министарству спољних послова.</p>

Поједини странци који не разумеју српски језик су навели да су сва правила понашања и информације која су видели била на српском језику и да су им правила – дневним режим активности и слично, објаснили притвореници са којима су смештени у спаваоницама. НППМ сматра да није довољно да заводска библиотека располаже правилницима о кућном реду на страним језицима,¹⁵⁰ већ да је потребно да се предузму и додатни кораци како би се странцима објаснило која су им права и обавезе, која су основна правила и коме се могу обратити ако им је нешто потребно (па и правилник о кућном реду на језику који разумеју).

30.

<p>УТВРЂЕНО</p> <p>У ОЗ Прокупље странцима се не саопштавају права и обавезе и правила кућног реда на језику који разумеју.</p>
<p>РАЗЛОЗИ</p> <p><i>Приликом пријема, сваки затвореник одмах добија писане информације о:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <i>a) закону о казним заводима и важећим заводским прописима;</i> <i>b) правима која има, укључујући и дозвољене методе тражења информација, доступност правне помоћи, што обухвата и програме правне помоћи, те поступке за подношење захтева или притужби;</i> <i>c) обавезама које има, укључујући и важеће дисциплинске мере, и</i> <i>d) свим другим питањима која су неопходна да би се затвореник прилагодио животу у заводу.</i>

¹⁴⁹ Бечка Конвенција о конзуларним односима, ратификована Уредбом објављеном у "Сл. лист СФРЈ - Међународни уговори и други споразуми", бр. 5/66, чл. 36. ст. 1. т. (б).

¹⁵⁰ Више о томе у поглављу 2.4.5.3. Библиотека.

Информације из правила 54 доступне су на најчешће коришћеним језицима, у складу са потребама заводске популације. Уколико затвореник не разуме ниједан од тих језика, треба да се обезбеди помоћ тумача.¹⁵¹

Приликом пријема и кад год је то потребно након пријема, затвореници се обавештавају у писаном облику и усмено на језику који разумеју о правилима дисциплине у затвору и о њиховим правима и дужностима у затвору.¹⁵²

На пријему и током притвора, страним затвореницима треба обезбедити информације, на језику који разумеју, о:

- a) њиховим правима и обавезама, укључујући и контакте са својим конзуларним представништвом;
- b) главним карактеристикама затворског режима и интерним прописима;
- c) правилима и процедурама за подношење молби и жалби;
- d) њиховим правима на правне савете и помоћ.¹⁵³

Програми пријема и увођења играју важну улогу за лица која се налазе у притвору и која улазе у затворски систем. Ако се правилно изврше, омогућиће затворском особљу да изврши индивидуалну процену ризика и потреба, укључујући идентификацију оних који су у највећем ризику од самоповређивања, и у извесној мери ослободи анксиозности све новопримљене затворенике. Осим тога, они ће пружити прилику за упознавање затвореника са начином вођења затвора, укључујући режим и дневну рутину, као и обезбедити могућност да контактирају са својом породицом. За ту сврху затвореницима је потребно обезбедити усмене информације и свеобухватну информативну брошуру преведену на више одговарајућих језика. Посебну пажњу треба посветити да лица, која имају тешкоће у читању и писању, као и страни држављани који не разумеју језик којим говори особље, разумеју пружене информације.¹⁵⁴

Комитет понавља своју препоруку да се свим затвореницима по њиховом доласку достави информативна брошура, која на директан начин описује главне карактеристике затворског режима, права и дужности затвореника, жалбене поступке, основне правне информације итд. Ова брошура би требало да буде преведена на одговарајући опсег страних језика.¹⁵⁵

Осуђени који је неписмен, не може да чита или је глумонем, или не познаје језик, о правима и обавезама биће упознат усмено или уз помоћ тумача, односно преводиоца.¹⁵⁶

Осуђени који је неписмен, не може да чита или је глумонем, или не познаје језик, у складу са Законом, о правима и обавезама које има за време издржавања казне у заводу биће упознат усмено или уз помоћ тумача.¹⁵⁷

ПРЕПОРУКА

ОЗ Прокупље ће информисати стране држављане о затворском режиму, њиховим правима и обавезама и другим чињеницама које су им неопходне како би се прилагодили боравку у Заводу на језику који разумеју, тако што ће сачинити одговарајуће информаторе на језицима које странци који долазе у овај Завод најчешће разумеју и тако што ће потреби ангажовати преводиоце.

¹⁵¹ Нелсон Мандела правила, прав. 54. и 55.1.

¹⁵² Европска затворска правила, прав. 30.1.

¹⁵³ Препорука Комитета министара државама чланицама Савета Европе о страним затвореницима, ЦМ/Реџ (2012) 12, тач. 15.1.

¹⁵⁴ Стандарди ЦПТ: Задржавање у притвору, пар. 54.

¹⁵⁵ Извештај азербејџанској Влади о посети ЦПТ Азербејџану од 29. марта до 8. априла 2016, пар. 156.

¹⁵⁶ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 71. ст. 4.

¹⁵⁷ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 2. ст. 2.

2.5. ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА

У ОЗ Прокупље НПМ није од лица лишених слободе чуо примедбе на пружање здравствене заштите у Заводу, што је похвално, посебно ако се имају у виду искуства НПМ из других завода за извршење кривичних санкција.

2.5.1. ОРГАНИЗАЦИЈА

2.5.1.1. Здравствена служба

У Окружном затвору у Прокупљу ангажован је један лекар опште праксе, који је запослен на одређено време, као и две медицинске сестре/техничара, запослене на неодређено време. Осим тога, у Затвору је по уговору о делу ангажован и лекар психијатар, који је иначе запослен као шеф Метадонског центра у Прокупљу. У Затвору није ангажован зубни лекар.

У Затвору није организовано 24-часовно дежурство здравственог радника. Лекар ради радним данима двократно, од 7:00 - 9:30 и од 12:00 - 16:00 часова, као и недељом од 8:00 - 15:00 часова. Ноћу и у хитним случајевима позива се Служба хитне медицинске помоћи. Медицински техничари раде радним данима у две смене, од 7:00 - 15:00 и од 14:30 - 21:00 часова, суботом само пре подне, од 7:30 до 15:00 часова.

31.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Прокупље није обезбеђено континуирано присуство лица са здравственом квалификацијом.

РАЗЛОЗИ

У погледу потребе за хитном негом, требало би да увек постоји дежурни лекар. Надаље, особа стручна да пружи прву помоћ требало би увек да буде присутна у просторијама затвора, и то по могућности неко са признатом стручном спремом за здравствену негу.¹⁵⁸

ПРЕПОРУКА

Управа за извршење кривичних санкција предузеће мере како би се у ОЗ Прокупље ангажовао довољан број медицинских техничара за стално присуство медицинског особља у Заводу.

2.5.1.2. Здравствене евиденције

У Затвору свако лице има здравствени картон који отвара лекар приликом пријема. Здравствени картони се чувају у ординацији. Ради боље ефикасности картони су подељени по бојама, тако да су картони притворених лица црвене боје, осуђених лица беле боје, а прекршајно осуђених лица плаве боје.

Лица лишена слободе могу остварити увид у налазе о свом здравственом стању и у здравствени картон.

¹⁵⁸ Стандарди ЦПТ: Услуге здравствене заштите у затворима, ЦПТ/Инф (93) 12, пар. 35.

Осим у здравственом картону, евиденција обављених прегледа води се и у посебном протоколу, за сваку категорију лица лишених слободе посебно, а где је за сваки преглед назначен датум, име пацијента, разлог прегледа и прописана терапија. Увидом у насумично изабране здравствене картоне, утврђено је да су исти попуњени на адекватан начин. Постојеће рубрике које се односе на први преглед су регуларно попуњене, рубрике које се односе на посебне прегледе су потписане и оверене факсимилом, са назначеним датумом прегледа, али су налази писани руком, тешко читљиви. У картонима хронично оболелих лица присутна је и додатна медицинска документација - специјалистички извештаји, лабораторијски налази и друго.

У Затвору се, осим здравствених картона и протокола прегледа, воде и следеће евиденције у виду посебних регистара:

- протокол психијатријских прегледа,
- протокол прегледа службе хитне медицинске помоћи,
- протокол лица која се враћају са погодности,
- евиденција самоповређивања,
- евиденција повреда,
- евиденција штрајка глађу,
- евиденција заразних болести,
- листе спровода ван Завода,
- евиденција умрлих у Заводу,
- интерна евиденција о санитарним прегледима,
- књига метадонске терапије,
- књига евиденције о санитарним прегледима (воде, хране, брисева узетих из кухиње, лица која раде у кухињи),
- књига едукације (за лица лишена слободе и запослене).

2.5.1.3. Праћење здравственог стања

НПМ је уочио да је здравствено особље добро упознато са здравственим стањем лица лишених слободе и са здравственим проблемима које поједини имају, што похваљује.

Лекар управнику Затвора у писаној форми подноси периодичне - месечне извештаје о броју и врсти обављених лекарских прегледа. У случају потребе, лекар подноси извештаје и о здравственом стању појединачних лица.

2.5.1.4. Просторије за пружање здравствене заштите

Завод за потребе лекарске ординације користи једну просторију површине око 12 м², довољно пространу и осветљену. У овој просторији се обављају и интервенције. У амбуланти се налази потребан намештај - сто, столице, кревет, а по изјави лекара поред кревета се налази и параван, који је у време посете недостајао. Испред амбуланте не постоји простор који служи као чекаоница за пацијенте.

32.

<p>УТВРЂЕНО</p> <p>У ОЗ Прокупље не постоји посебна просторија за обављање амбулантних интервенција.</p>
<p>РАЗЛОЗИ</p> <p><i>Затворска здравствена служба морала би да обезбеди медицински третман и здравствену негу, као и одговарајући режим исхране, те физиотерапијске, рехабилитацијске или било које друге потребне специјалне погодности, под условима који су упоредиви са онима који се пружају пацијентима у заједници на слободи. За то треба обезбедити здравствено, болничко и техничко особље, те просторије, инсталације и опрему.¹⁵⁹</i></p>
<p>ПРЕПОРУКА</p> <p>ОЗ Прокупље ће обезбедити посебну просторију за обављање амбулантних интервенција.</p>

Од инструмената ординација поседује: вагу за мерење телесне тежине, апарат за мерење крвног притиска и слушалице, апарат за одређивање шећера у крви, отоскоп, офталмоскоп, оксиметар, као и боцу са кисеоником, амбу-балон и инхалатор, односно сет за антишок терапију. Према речима лекара амбуланта је набавила и ЕКГ апарат, али исти није монтиран.

33.

<p>УТВРЂЕНО</p> <p>Заводска амбуланта (посебна просторија за обављање здравствених прегледа) нема сву потребну опрему.</p>
<p>РАЗЛОЗИ</p> <p><i>Затворска здравствена служба морала би да обезбеди медицински третман и здравствену негу, као и одговарајући режим исхране, те физиотерапијске, рехабилитацијске или било које друге потребне специјалне погодности, под условима који су упоредиви са онима који се пружају пацијентима у заједници на слободи. За то треба обезбедити здравствено, болничко и техничко особље, те просторије, инсталације и опрему.¹⁶⁰</i></p> <p><i>Посебна просторија за обављање здравствених прегледа мора имати: одговарајући број столова и столица; сто за преглед; параван за обезбеђење приватности осуђеног; орман за смештај лекова који се закључава; орман за одлагање здравствене документације; стетоскоп; апарат за мерење крвног притиска; неуролошки чекић и лампу; подну лампу за преглед; дигитални глукометар; једнократне тестове за дијабетес; спатуле; стерилизатор; термометар; апарат за давање кисеоника са боцом; АМБУ сет за реанимацију; негатоскоп за преглед рендген филмова; прибор за прву помоћ; хируршки сет инструмената за мале хируршке интервенције у касети; завојни и други потрошни медицински материјал, као и другу неопходну опрему за здравствени преглед и обављање амбулантних интервенција.¹⁶¹</i></p>

¹⁵⁹ Стандарди ЦПТ: Услуге здравствене заштите у затворима, пар. 38.

¹⁶⁰ Стандарди ЦПТ: Услуге здравствене заштите у затворима, пар. 38.

¹⁶¹ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 23. ст. 4.

ПРЕПОРУКА

ОЗ Прокупље ће обезбедити сву прописану опрему за заводску амбуланту.

У издвојеном делу Завода, „Економији“, нема посебне просторије која је предвиђена за обављање лекарских прегледа. У разговору са лицима лишеним слободе добијене су информације да им велике потешкоће ствара потреба за одласком у седиште Завода на преглед. У тим ситуацијама морају да чекају на промену смене радника, јер нема службеника и возила који би само њих одвезло и вратило, па чекају и до 6 сати. Осим тога, проблем је и потреба за одласком у седиште у случајевима повређивања, а која не захтевају знатнији хируршки третман, па им је због таквих ситуација, на њихов захтев, од недавно одобрен комплет за прву помоћ који стоји код Службе за обезбеђење и служи за мање повреде, које лица, уз помоћ службеника, могу сами да санирају.

34.**УТВРЂЕНО**

Постоје недостаци у пружању здравствене заштите лицима лишеним слободе који се налазе на издвојеном одељењу ОЗ Прокупље - "Економији".

РАЗЛОЗИ

Затворска здравствена служба морала би да обезбеди медицински третман и здравствену негу, као и одговарајући режим исхране, те физиотерапијске, рехабилитацијске или било које друге потребне специјалне погодности, под условима који су упоредиви са онима који се пружају пацијентима у заједници на слободи. За то треба обезбедити здравствено, болничко и техничко особље, те просторије, инсталације и опрему.¹⁶²

ПРЕПОРУКА

ОЗ Прокупље ће унапредити пружање здравствене заштите лицима лишеним слободе који се налазе на издвојеном одељењу - "Економији", обезбеђењем просторије намењене за пружање здравствене заштите, у коју би лекар или техничар повремено долазио, или бољом организацијом транспорта лица лишених слободе до и од амбуланте у седишту Завода.

2.5.1.5. Апотека, подела лекова и терапије

У склопу амбуланте, налази се ормар који се закључава и у коме се налази приручна апотека, као и фрижидер у којем се чувају ампулирани лекови и инсулин. Осим тога, у амбуланти се налазе и посебни дозери у којима је распоређена терапија за сваког појединачног пацијента, а што је адекватно означено. Лекар преписује лекове, медицински техничар дели терапију радним данима, суботом ујутру и у подне, лекар недељом ујутру и у подне, док терапију суботом и недељом увече лицима лишеним слободе дистрибуирају припадници Службе за обезбеђење.

¹⁶² Стандарди ЦПТ: Услуге здравствене заштите у затворима, пар. 38.

35.

УТВРЂЕНО

Поделу лекова лицима лишеним слободе врши немедицинско особље – припадници Службе за обезбеђење.

РАЗЛОЗИ

По мишљењу ЦПТ-а, није у надлежности затворских службеника да издају преписане лекове или да дају инјекције – издавање лекови могу да обављају само медицински техничар или обучени фармацеутски диспансер, док инјекције могу давати само квалификовано медицинско особље.¹⁶³

ПРЕПОРУКА

У ОЗ Прокупље поделу лекова ће вршити искључиво медицинско особље.

Осим ормара у склопу амбуланте, у Затвору постоји још једна посебна просторија у којој су смештени сви остали лекови, иста је стално закључана и приступ овој просторији има искључиво медицинско особље.

Поједина лица лишена слободе су се пожалила да се од њих тражи да сами купују лекове. Према наводима лекара, Завод нема веће потешкоће са набавком лекова, уколико су исти на позитивној листи. За остале лекове, који су препоручени од стране лекара специјалиста а не налазе се на позитивној листи лекова, пише се посебан захтев управници, те се исти набављају након што управница позитивно реши исказане захтеве.

НПМ би желео да добије информације о критеријумима на основу којих управница одлучује о захтевима лица лишених слободе за набавку лекова о трошку Завода, као и податке о броју таквих захтева током 2019. године и на који начин је одлучено о њима.

2.5.2. ЛЕКАРСКИ ПРЕГЛЕДИ

Здравствени прегледи лица лишених слободе се у Затвору обављају сваког радног дана, као и недељом.

Лекарски прегледи се по правилу обављају без присуства немедицинског особља, припадници Службе за обезбеђење се налазе у просторији непосредно испред амбуланте. Ово су потврдила сва лица лишена слободе са којима је обављен разговор на ту тему.

НПМ похваљује праксу у ОЗ Прокупље да немедицинско особље по правилу не присуствује лекарским прегледима лица лишених слободе.

Према изјави лекара, месечно се у Заводу изврши око 100 општих прегледа, односно до 40 других специјалистичких прегледа. Према евиденцији, током 2018. године је обављено укупно 3076 прегледа. Према евиденцији специјалистичких прегледа обављених ван

¹⁶³ Извештај за Владу Кипра о посети ЦПТ Кипру обављеној од 12. до 19. маја 2008. год, ЦПТ/Инф (2012) 34, пар. 80.

Затвора, током септембра 2019. године обављено је укупно 34 прегледа, од тога психијатријских 3, стоматолошких 4, лабораторијских 2 и свих осталих специјалистичких прегледа 25.

2.5.2.1. Прегледи по пријему

Након пријема у Затвор лекар истога дана обавља здравствени преглед лица. Пре прегледа лекара, лице се у посебној просторији прегледа прво од стране Службе за обезбеђење, којом приликом се скида у потпуности. Након тога, лице се облачи и прелази у амбуланту где лекар, без присуства припадника Службе за обезбеђење, обавља здравствени преглед који се састоји од разговора и прикупљања анамнестичких података, процене радне способности, општег физикалног прегледа, мерења висине, тежине, вредности крвног притиска, анализе евентуално донете медицинске документације и одређивања терапије. Здравствени картон се отвара при првом лекарском прегледу.

2.5.2.2. Редовни (периодични) прегледи

Редовни прегледи се врше по повратку лица лишених слободе у Затвор са привременог одсуства дужег од 48 часова и пре отпуштања из Затвора. У разговору са лекаром утврђено је да се не обавља периодична контрола здравственог стања лица на извршењу казне затвора.

2.5.2.3. Прегледи по захтеву

Процедура обавештавања лекара када се неко лице жали да је болесно, заснива се на директном пријављивању лица Служби за обезбеђење приликом јутарње смотре. Пацијенте доводе припадници Службе за обезбеђење, једног по једног, а на основу списка пријављених пацијената за преглед.

2.5.2.4. Прегледи у посебним случајевима

Лекар прегледа осуђеног пре извршења мере упућивања у самицу, и прегледа га свакодневно током извршења мере. Увидом у протокол види се да је ова дисциплинска мера током 2019. године била примењена само у једном случају, у трајању од 14 дана. У том периоду лекар је обишао дисциплински кажњеног свакодневно, а прегледи су се састојали од разговора, аускултације, мерења вредности крвног притиска и пулса, а приликом једног прегледа измерена је и вредност шећера у крви.

2.5.3. ЛЕЧЕЊЕ И ИНТЕРВЕНЦИЈЕ

Лечење осуђеног се спроводи искључиво уз његов пристанак. Одбијање лечења се уписује у здравствени картон, лице даје и писмену изјаву о одбијању лечења.

2.5.3.1. Лечење и интервенције у заводу

У Затвору се пружа основна здравствена заштита – општи лекарски преглед, спроводи се одређена терапија (орални и ампулирани тип терапије). Услед неадекватног простора,¹⁶⁴ у Заводу се не врше мање хируршке интервенције (шивења и превијања), у случајевима

¹⁶⁴ Више о томе у поглављу 2.5.1.4. Просторије за пружање здравствене заштите.

повреда врши се само примарна хемостаза те се пацијент транспортује у цивилну здравствену установу на даљи третман.

2.5.3.2. Лечење и интервенције ван завода

На захтев лица омогућава се остваривање здравствене заштите ван Затвора, код лекара по избору уз претходно одобрење управника Затвора. Специјалистички прегледи ван Завода се врше већином у Општој болници Прокушје, где се шаљу интернистички пацијенти, као и у Специјалној затворској болници у Београду за психијатријске пацијенте. Према изјави лекара, спроводи лица на специјалистичке прегледе су углавном унапред договорени тако да до сада није било већих проблема у организацији ових прегледа. Лекар издаје упут као и припрема пропратни акт који потписује управница, прегледи се заказују и обављају у најкраћем могућем року, а повремено се јављају проблеми за удаљеније спроводе због недостатка службених возила или радника обезбеђења која би била у пратњи.

Проблеми су исказани у случајевима пацијената којима је потребно дуже хоспитално лечење, нарочито од стране СЗБ Београд чији лекари траже да се прегледи који се не могу извршити у СЗБ обављају у Клиничком центру Србије у Београду, без обзира да ли су такви прегледи претходно обављени у здравственим установама у Прокушљу или не. У тим случајевима техничар, заједно са припадником Службе за обезбеђење, проводи „цео дан“ у Београду, односно све време док се тражени прегледи не обаве.

НПМ би желео да од Управе за извршење кривичних санкција добије више информација о овој пракси, односно о захтевима Специјалне затворске болнице у Београду да се лекарски прегледи лица лишених слободе које на лечење доводе други заводи обаве у Клиничком центру Србије, упркос томе што су претходно обављени у локалним здравственим установама.

У непосредном разговору чланова тима са лицима, добили смо примедбе од стране једног лица да му је онемогућено снимање магнетном резонанцом. Лице је навело и да је спремно да само сноси све трошкове, али да му ово снимање још увек није одобрено. Увидом у здравствени картон за ово лице установљено је да је од пријема у Завод забележено укупно 40 прегледа, приликом којих није примало било какву терапију, а у два наврата му је терапија била предложена, исту је одбио. У здравственом картону се налази и више извештаја лекара специјалиста и то неуролога, дерматолога, ортопеда и офталмолога, извештај МСЦТ ендокранијума, као и два извештаја о извршеним лабораторијским анализама. Ни у једном присутном извештају није наведен предлог за снимање магнетном резонанцом. Како није имао основа да предложи овакво снимање, а услед инсистирања лица да се ово снимање обави, лекар наводи да га је упутио да се обрати судији и тражи одобрење за вршење овога прегледа. До актуелне посете лекар није добио повратну информацију о мишљењу судије по овом питању.

2.5.3.3. Стоматолошка заштита

Стоматолошку заштиту лица лишена слободе остварују у стоматолошкој поликлиници Дома здравља, или пак у некој приватној ординацији, по избору лица.

2.5.4. ПОСЕБНИ АСПЕКТИ ЗДРАВСТВЕНЕ ЗАШТИТЕ

2.5.4.1. Заразне болести

У Затвору у тренутку посете према сазнањима лекара, није било лица заражених ХИВ-ом. Лекар је навео да постоје лица заражена хепатитисом Б и Ц, тестирање се не врши систематски, по потреби се врше појединачна тестирања, на захтев самог лица или на основу процене ризика од стране лекара. У Заводу се повремено организују едукативне радионице на тему инфективних болести.¹⁶⁵

2.5.4.2. Болести зависности

Од болести зависности у Затвору је, према наводима лекара, било више особа зависника од психоактивних супстанци. У случајевима потребе за метадонском терапијом успостављена је добра сарадња са метадонским центром у Прокупљу, а лек се набавља на недељној бази.

У Затвору се раде повремени контролни прегледи на околност конзумирања психоактивних супстанци. Увидом у протокол прегледа установљено је да је у току текуће 2019. године у једном случају добијен позитиван резултат на ТХЦ, током 2018. године је један био позитиван на Бупренофрин и Бензодиазепин, а у току 2017. године један је био позитиван на кокаин, један на ТХЦ. У свим осталим случајевима тестови су били негативни.¹⁶⁶

ОЗ Прокупље повремено организује едукативне радионице на тему болести зависности.¹⁶⁷

2.5.4.3. Повређивања

У Затвору се води посебна евиденција о повредама осуђених - књига повреда и књига самоповређивања. Тренутно се користе књиге које су у употреби од 2011. године. У књигу повреда се уписују следећи подаци: редни број, датум и место повређивања, име и презиме, статус лица, врста повреде (на латинском и српском језику), начин настанка повреде, као и начин збрињавања. Осим у књизи повреда, повреде се евидентирају и у здравственом картону у који се уписује време настанка повреде, време прегледа, детаљнији опис настанка повреде, као и детаљнији опис саме повреде. Осим тога, о повређивању се сачињава и посебан извештај који се шаље управници Завода, а у којем, осим свега напред наведеног, стоји и мишљење лекара о повезаности изјаве лица са изгледом повреде.

Увидом у књигу самоповреда установљено је да је током 2019. године забележено 4 случаја самоповређивања, током целе претходне године укупно 10. У највећем броју случајева радило се о гутању страних предмета, дршке од кашике и сличног, те се у књизи наводи датум и дијагноза, без посебног описа, у неким случајевима стоји још и установа у коју је лице упућено. У извесном броју случајева радило се о повређивању сечењем (већином жилетом), али ни у овим случајевима нема подробнијег описа повреда.

¹⁶⁵ Више о овоме у поглављу 2.4.1.3. Остваривање програма поступања (третмански рад) и у поглављу 2.5.5. Здравствена едукација.

¹⁶⁶ Више о тестирању на психоактивне супстанце у поглављу 2.3.2.4. Посебне мере.

¹⁶⁷ Више о овоме у поглављу 2.4.1.3. Остваривање програма поступања (третмански рад) и у поглављу 2.5.5. Здравствена едукација.

НПМ сматра да би документовање повреда било унапређено ако би се повреде фотографисале и уцртавале на шему тела.

36.

<p>УТВРЂЕНО</p> <p>У ОЗ Прокупље повреде лица лишених слободе се не фотографишу и не уцртавају у шему тела.</p>
<p>РАЗЛОЗИ</p> <p><i>Евидентирање здравственог прегледа у случајевима трауматских повреда треба обављати на специјалном обрасцу предвиђеном у ту сврху, са шематским скицама тела на којима се могу означити трауматске повреде и које ће се чувати у здравственом досијеу лица лишеног слободе. Надаље, било би пожељно да се направе фотографије повреда, и те фотографије такође треба ставити у здравствени досије. Поред тога, потребно је водити засебан регистар повреда у коме ће се забележити све врсте уочених повреда.¹⁶⁸</i></p> <p><i>Евиденција о здравственом прегледу у случају трауматских повреда треба да буде сачињена на посебном обрасцу намењеном за ту сврху, са приказом тела у коју су уцртане трауматске повреде која ће се чувати у здравственом картону затвореника. Такође, било би пожељно да се повреде фотографишу и те фотографије би такође требало ставити у здравствени картон. Поред тога, треба водити посебан регистар повреда у који треба евидентирати све врсте повреда које се запазе.¹⁶⁹</i></p>
<p>ПРЕПОРУКА</p> <p>У ОЗ Прокупље повреде лица лишених слободе ће се фотографисати и уцртавати у шему тела.</p>

2.5.4.4 Штрајк глађу

Лекар свакодневно прегледа лица која штрајкују глађу. Преглед се састоји од уобичајеног физикалног прегледа, свакодневног мерења телесне тежине и вредности крвног притиска, док се ниво шећера у крви мери по потреби. Сви ови прегледи се обављају у амбуланти, а налази се уписују у здравствени картон. Током 2019. године забележено је укупно 10 случајева штрајка глађу, највећи број је трајао 1 - 2 дана.

Само у једном случају је штрајк глађу трајао дуже, а када је било неопходно лице упутити у здравствену установу вишег ранга, конкретно у СЗБ у Београд. Извршен је увид у здравствени картон овог лица. Штрајк глађу је започео на дан пријема, а штрајковао је укупно месец дана. Установљено је да су прегледи вршени свакодневно, телесна маса на пријему је износила 92 кг, након 7 дана штрајка 83,5 кг. У картону се налази и извештај лабораторијског прегледа који упућује на знатније погоршање здравственог стања у виду хемоконцентрације, значајнијег повећања урее на 14,2 (опсег нормалних вредности 2-8,5), и билирубина, као и појаву кетонских тела у урину. У картону се налази и извештај психијатра у коме је дат предлог за упућивање у болницу из здравствених разлога. Према

¹⁶⁸ Стандарди ЦПТ: Документација и пријављивање медицинских доказа о злостављању, ЦПТ/Инф (2013) 29, пар. 74.

¹⁶⁹ Извештај за Владу Србије о посети ЦПТ обављеној од 31. маја до 7. јуна 2017. год, ЦПТ/Инф (2018) 21, пар. 59.

подацима из здравственог картона, лице се у наредном периоду лечило у СЗБ све док није отпуштен на лични захтев. Према отпусној листи СЗБ, штрајк глађу је прекинуо дан пре отпуста.

2.5.4.5. Смртни случајеви

Увидом у евиденцију смртних случајева констатовано је да је последњи смртни случај у Затвору забележен 2015. године. Те године су забележена два смртна случаја, у оба случаја се радило о самоубиству, код једног ватреним оружјем, извршеним након бекства са Економије, у другом убод ножем, извршен током боравка ван Завода, односно током коришћења погодности. У оба случаја рађена је обдукција у Заводу за судску медицину у Нишу, а извештаји о извршеним обдукцијама достављени су Затвору.

2.5.5. ЗДРАВСТВЕНА ЕДУКАЦИЈА

По наводима лекара сваке године се организују предавања за лица лишена слободe и за запослене, а најчешће су у вези са заразним болестима попут туберкулозе, хепатитиса и ХИВ-а. Увидом у евиденцију одржаних едукација установљено је да је током 2018. године одржано једно предавање за 23 лица лишених слободe, као и два предавања за укупно 20 запослених.¹⁷⁰

2.5.6. ЗДРАВСТВЕНИ НАДЗОР

2.5.6.1. Надзор над радом завода

Лекар подноси управнику у писменој форми периодичне извештаје о здравственом стању осуђених; извештаје када установи да је физичко или душевно стање осуђеног нарушено или угрожено због продужења или начина издржавања казне и друге.

Јеловник саставља кувар, а прегледа и одобрава лекар. Уочено је да су недељни јеловници потписани од стране лекара. За поједине особе, уколико је то неопходно због здравственог стања, лекар одређује посебан јеловник, који доставља кувару у писаној форми. Овај јеловник се саставља у два примерка, од којих један остаје у кухињи, а други у здравственом картону.¹⁷¹

2.5.6.2. Надзор над радом здравствене службе

Министарство здравља је последњи пут током марта 2017. године вршило инспекцијски надзор ради утврђивања законом прописаних услова за обављање послова здравствене заштите у ОЗ Прокупље, којом приликом је, између осталог, констатовало да у амбуланти нема стерилизатора и хируршког сета инструмената за мале хируршке интервенције. Лекар је изјавио да ни након посете инспекције Министарства здравља стерилизатор и хируршки инструменти нису набављени јер Завод нема адекватних просторних капацитета за опремање посебне просторије у којој би се могле обављати мале хируршке интервенције - превијалишта.¹⁷²

Осим ове редовне посете, октобра 2017. године Министарство здравља је извршило и једну посету по примљеном приговору једног лица на рад лекара.

¹⁷⁰ Више о овоме у поглављу 2.4.1.3. Остваривање програма поступања (третмански рад).

¹⁷¹ Више о јеловницима у поглављу 2.2. Исхрана.

¹⁷² Више о томе у поглављу 2.5.1.4. Просторије за пружање здравствене заштите.